

Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kokemuksia ja käsityksiä suomen kielen oppimisesta kotoutumiskoulutuksessa

Soili Rukko
Sivututkielma
Suomen kieli
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Jyväskylän yliopisto
Tekijä Rukko Soili	
Työn nimi Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kokemuksia ja käsityksiä suomen kielen oppimisesta kotoutumiskoulutuksessa	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Sivututkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 35 + liitteet
Tiivistelmä <p>Tässä tutkielmassa tarkastellaan korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kokemuksia ja käsityksiä suomen kielen oppimisesta kotoutumiskoulutuksessa. Tutkimuksessa selvitettiin, miten opiskelijat kokivat erilaiset oppimistilanteet ja -paikat sekä miten ja millaisiin affordansseihin he osasivat tarttua opiskelunsa aikana.</p> <p>Tutkimus on ajankohtainen nykyisessä tilanteessa, koska kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelma vaihtui vuonna 2022 ja nyt eletään sen jälkeistä aikaa. Lisäksi Suomeen tulee yhä enemmän korkeasti koulutettuja henkilöitä tähtäämässään päästä osalliseksi suomalaisen yhteiskunnan toimintaan, koulutukseen tai suoraan töihin. On tärkeää huomioida opiskelijoiden omat kokemukset ja käsitykset uudistuneen opetussuunnitelman jälkeiseltä ajalta, kun pyritään suunnittelemaan motivoivaa ja merkityksellistä opetusta kyseiselle ryhmälle nyt ja tulevaisuudessa.</p> <p>Yksilöhaastatteluina toteutetun tutkimuksen kohderyhmänä olivat Suomeen aikuisina noin 1-2 vuotta sitten saapuneet korkeasti koulutetut maahanmuuttajat, jotka opiskelivat suomea kotoutumiskoulutuksessa Etelä-Suomen alueella. Aineiston analysoinnissa on hyödynnetty kvalitatiivisen tutkimuksen kenttään kuuluvaa sisällönanalyysia. Tutkimukseni taustalla vaikuttavat sosiokulttuurinen viitekehys ja ekologinen teoria, joiden avulla tarkastelin kielen oppimiseen liittyviä kokemuksia.</p> <p>Tutkimustulokset osoittavat, että haastateltavat kokivat oppivansa suomen kieltä oppimisen alkutaipaleella parhaiten opettajajohtoisessa opetuksessa, mutta tätä opetusta tukivat työharjoittelu ja erilaiset vapaa-ajan tilanteet. Opiskelijat kokivat, että hyvä suullinen kielitaito ja puhekielen osaaminen auttavat erityisesti työelämään pääsyä ja selviämistä arkielämän moninaisissa tilanteissa. Toisaalta kaikki muutkin kielitaidon osa-alueet koettiin tärkeiksi osata, jotta voi sanoa osaavansa suomea hyvin.</p>	
Asiasanat: suomi toisena kielenä, maahanmuuttajat, kotoutumiskoulutus, informaali, formaali, non-formaali oppiminen, kokemukset, käsitykset	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	3
2.1	Sosiokulttuurinen ja ekologinen lähestymistapa kielen oppimiseen	3
2.2	Formaali, informaali ja non-formaali oppiminen	5
3	AIEMPAA TUTKIMUSTA	7
3.1	Kielenoppiminen formaaleissa, informaaleissa ja non-formaaleissa tilanteissa ..	7
3.2	Käsityksiä ja kokemuksia kielenoppimisesta	8
4	AINEISTO JA MENETELMÄT	10
4.1	Teemahaastattelut.....	10
4.2	Analysointimenetelmä ja tutkimuksen luotettavuus	11
5	ANALYYSI JA TUTKIMUSTULOKSET.....	12
5.1	Formaalit oppimisympäristöt	12
5.2	Informaalit ja nonformaalit oppimisympäristöt	15
	5.2.1 Kielen oppiminen vapaa-ajalla	15
	5.2.2 Kielen oppiminen työharjoittelupaikalla ja työpaikalla	20
5.3	Käsityksiä ja kokemuksia kielen oppimisesta koulussa ja vapaa-ajalla	25
	5.3.1 Hyvä kielitaito ja kielioppivirheiden pelko.....	25
	5.3.2 Paras tapa oppia suomea	27
6	PÄÄTÄNTÖ.....	29
	LÄHTEET	33

1 JOHDANTO

Tarkastelen tässä tutkimuksessa korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kokemuksia ja käsityksiä suomen kielen oppimisesta kotoutumiskoulutuksessa. Maahanmuuttajat muuttavat Suomeen monista eri syistä ja useimmat heistä osaavat tullessaan suomea vain muutaman lauseen tai eivät ollenkaan. Luku- ja kirjoitustaitoiset maahanmuuttajat ohjataan yleensä kotoutumiskoulutukseen (OPH 2022), jos he ovat TE-toimiston asiakkaita.

Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman (OPH 2022) mukaisesti koulutuksen tavoitteena on saavuttaa eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoa B1.1. Kohdemaan kielen osaaminen helpottaakin integroitumista työelämään (Minkkinen 2012: 2), ja se avaa myös mahdollisuuksia luoda tärkeitä sosiaalisia verkostoja tai päästä uusiin koulutuksiin (Tarnanen & Pöyhönen 2011: 139, 147).

Monissa asiantuntijatyöissä esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla vaaditaan vielä korkeampaa kielitaitotasoa, koska asiantuntijan pitää ymmärtää asiakasta kaikissa tilanteissa ja osata vastata asiakkaan tarpeisiin. (ks. Valvira 2022). Koska kielitaitovaatimukset saattavat olla todella korkeat, on korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien melko vaikea tai jopa mahdotonta päästä oman alansa työhön edes työssäoppimisjakson ajaksi, koska kielitaito ei ole riittävän hyvä.

Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kielikoulutuksen kehittäminen kaipaa tuekseen tutkittua tietoa esimerkiksi siitä, millaisia kokemuksia (*experiences*) ja käsityksiä (*beliefs*) heillä on suomen kielen opiskelusta opettajajohtoisessa koulutuksessa, vapaa-ajalla ja non-formaaleissa ympäristöissä esimerkiksi työharjoittelussa. Lisäksi halusin myös selvittää, millaisia osaamistarpeita heillä on. Tutkimuksessa selvitetään myös, mitä kielellisiä tarjoumia eli affordansseja opiskelijat hyödyntävät eri tilanteissa vapaa-ajalla ja työelämäjaksoilla. Nämä kysymykset kiinnostavat minua siksi, että olen toiminut opettajana kotoutumiskoulutuksessa. Olen opettanut korkeakoulutetuille maahanmuuttajille suomea ja työelämätaitoja sekä vastuukouluttajan ominaisuudessa myös vastannut heidän henkilökohtaisesta ohjauksestaan ja opintojen aikaisesta tuesta.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millaisia ovat korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kokemukset formaalista luokassa tapahtuvasta suomen kielen oppimisesta?
2. Millaisia kokemuksia heillä on suomen kielen oppimisesta luokan ulkopuolisissa informaaleissa ja non-formaaleissa tilanteissa?
3. Millaisia käsityksiä korkeasti koulutetuilla maahanmuuttajilla on kielen oppimisesta?

Tutkielmani seuraavat luvut keskittyvät teoreettiseen viitekehykseen ja aihepiirin aiempaan tutkimukseen. Luvussa 4 esittelen tutkimusasetelmani ja luvussa 5 analyysini ja tulokseni. Päättäntöluvussa arvioin tutkimusprosessiani ja esitän jatkotutkimusidean tulosteni pohjalta.

2 TOOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Sosiokulttuurinen ja ekologinen lähestymistapa kielen oppimiseen

Tutkimukseni sijoittuu suomi toisena kielenä tutkimuksen alalle, ja viitekehystenä käytän **sosiokulttuurista lähestymistapaa** kielen oppimiseen. Sen mukaan kielen tehtävänä on toimia kulttuurisena työkaluna ihmisten välillä (Vygotsky 1987: 251). Vygotsky (1898–1934), joka oli kehityspsykologian uranuurtaja, ajatukset ovat vaikuttaneet myöhempään tutkimukseen, sillä hänen ajatuksistaan on moni tutkija saanut uusia oivalluksia ja kehittänyt niitä edelleen uusiksi teorioiksi. Niille yhteistä on ajatus siitä, että sosiokulttuurisuus vaikuttaa yksilön ihmisyyden kehittymiseen ja samalla kielenkäyttöön ja kielenoppimiseen. (Alanen: 95–96.) Tästä näkökulmasta tarkasteltuna kieli kehittyy kielellisissä prosesseissa, joihin myös perhe-elämä, vertaisryhmät ja institutionaaliset kontekstit, kuten esimerkiksi koulutus ja työpaikat, vaikuttavat. Sosiokulttuurisen lähestymistavan mukaan ihmisen kognitiivinen aktiivisuus kehittyy sosiaalisessa yhteistyössä muiden kanssa. Vygotskyn mukaan näitä prosesseja ovat esimerkiksi ongelmien ratkaiseminen, asioiden huomioiminen ja suunnittelu. (Lantolf & Thorne 2007: 197–198.)

Vygotskyn teoriassa **lähikehityksen vyöhyke** on keskeinen käsite. Oppiminen tapahtuu aina ensisijaisesti kontaktissa muiden ihmisten kanssa ja vasta sen jälkeen yksilötasolla, mutta mahdollisesti taitavamman tuella. Oppimisen edistymistä ei tapahdu, jos opetus sisältää vain asioita, joita oppija jo osaa. Lähikehityksen vyöhyke on oppimisen kehittämisprosessi, joten sillä on merkitystä myös opettajan työmuotojen valinnan kannalta. (Alanen 2002: 220–221; Lantolf & Thorne 2007: 206–207.)

Ekologinen lähestymistapa korostaa kielen oppimista erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, joihin myös ympäristö vaikuttaa. Kielen oppiminen on

monivaiheinen epälineaarinen prosessi. Kieli kehittyy kuitenkin vain käyttämällä ja opiskelu yhdessä muiden kanssa tukee oppimisprosessia. Kotoutumiskoulutuksessa onkin erityisen tärkeää, että opiskelijat saavat oppia uusia asioita mahdollisimman paljon erilaisissa ryhmäkokoontapainoissa. Se vahvistaa yhteenkuuluvuudentunnetta ja antaa tukea heikoimmille opiskelijoille, jotta he pääsevät oppimisessaan seuraavalle tasolle. Myös opettajan panosta tarvitaan tukemaan erityisesti heikompia opiskelijoita, taitavia unohtamatta.

Van Lier korostaa, että kielitaidon kehittymiseen ja karttumiseen tarvitaan neljä samanaikaisesti vaikuttavaa kielellistä prosessia, jotka ovat **altistuminen** (*exposure*), **työstäminen** (*engagement*), **sisäistäminen** (*intake*) ja **taitaminen** (*proficiency*) (van Lier 2013: 42–66). Opiskeltavalle kielelle täytyy altistua, jotta sitä voisi oppia. Altistuksen määrä ja laatu vaikuttavat kielen oppimiseen, kuten myös sosiokulttuurinen ympäristö ja vuorovaikutuksen määrä. Lisäksi altistuskielen täytyy olla ymmärrettävää ja selkeää, muuten kielen opiskelija ei pysty työskentelemään kyseisen kielen kanssa. Altistuksen lisäksi van Lier korostaa myös lähikehityksen vyöhykkeen tärkeyttä oppimisprosessin aikana, sillä kaikki oppiminen, mikä tapahtuu oikea-aikaisesti tuettuna ja voi myöhemmin onnistua itsenäisesti työstäen. Kun kieltä työstetään, kielitaito kehittyy käyttökelpoiseksi. Kielitaidon karttumiseen vaikuttaa myös kielen sisäistämisprosessi, jossa opiskelija on todella prosessoitunut kieltä monella eri tasolla esimerkiksi tunnetasolla tai älyllisesti. Kieltä työstäessä aktivoituu aivoissa opiskelijan oma päänsisäinen verkosto, ja samalla tieto prosessoituu; opiskelija sisäistää opiskeltavan asian. Opiskelijan täytyy olla motivoitunut, tarkkaavainen ja keskittynyt opiskellessaan ja toistaa opiskeltavaa asiaa niin monta kertaa, että toistot jättävät aivoihin muistijäljen ja opiskelija voi sanoa oppineensa (taitaminen) kyseisen asian. (van Lier 2013: 42–66.) Van Lier toteaaakin, että kaikki vuorovaikutus ja kytkökset sosiaaliin tapahtumiin antavat uusia oppimiskokemuksia ja mahdollisuuksia oppia uusia asioita (van Lier 2013: 193).

Vuorovaikutustilanteet tarjoavat oppijalle erilaisia toiminnan mahdollisuuksia, joita James Gibson (1979) nimittää **affordansseiksi** eli **tarjoumiksi**. Opiskelija on aktiivinen toimija, joka poimii ympäristöstään asiat, joita hän haluaa juuri sillä hetkellä oppia. Opettajan tehtävänä on ohjata opiskelijaa huomaamaan erilaista tarjontaa ja auttaa oppijaa pääsemään niiden avulla omaan päämääräänsä ja oppimaan uusia asioita. (van Lier 2007: 53–54.) Opettajajohtoisessa luokkahuonetilanteessa on opettajalla tärkeä ja keskeinen rooli sekä suuri vastuu tarjota uusia tarvittavia aineksia opittavaksi, jotta kielitaito kehittyy.

Pelkästään koulutuksessa tapahtuva kielen opiskelu ei vie kielitaitoa eteenpäin, vaan tarvitaan myös muuta koulun ulkopuolella tapahtuvaa oppimista. Kieltä opitaan myös oppituntien välissä, kotitehtävien ja sisäisen ajattelun avulla. Koulu ei takaa oppimista, vaan oppiminen saattaa tapahtua vasta pitkän ajanjakson jälkeenkin. Opiskelijan täytyy itse aktiivisesti kuunnella kieltä luokkahuoneen ulkopuolellakin, muuten

kielenoppiminen ei tuota tarpeeksi hyviä tuloksia. Jatkuva kielelle altistuminen on tärkeä osa kielenoppimista. (van Lier 2013: 42–45.)

Tutkimuksessani on näkyvästi esillä myös käsite **funktionaalisuus**, joka nostaa esiin arjen tilanteisiin, eri tekstilajeihin ja puhuttuun kieleen tutustumisen merkityksen kielen oppimisessa. Eri oppimisympäristöt tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden havaita erilaisia oppimisen tarjoumia eli affordansseja. Opiskelija on aktiivinen kielenkäyttäjäksi, joka kieltä käyttäessään samalla oppii eri tilanteissa tarvittavia kielen resursseja sekä osaa käyttää kieltä tilanteisiin sopivilla tavoilla. Lisäksi opiskelijaa kannustetaan tarttumaan itsenäisesti erilaisiin kielenkäytön tarjoumiin myös vapaa-ajalla. Kieltä käytettäessä, kielitaito yleensä kehittyy ja muuttuu käytön myötä. Oppija oppii näkemään itse kielen säännönmukaisuudet ja toimimaan niiden mukaisesti. Oppimisen ensisijainen tavoite on suullinen kielitaito, taito käyttää kieltä aidoissa kielenkäyttötilanteissa. Oppija ei keskity pelkkien sääntöjen tai muotojen opiskeluun, vaan opiskelijan pitäisi mahdollisimman paljon itse prosessoida kieltä ja näin luoda itselleen tarvittavia sääntöjä. Funktionaalisen opetuksen perusajatus on, että opiskelija oppii puhumaan, ei niinkään oikeiden kielimuotojen tavoittelu. Niitä tosin harjoitellaan oikeinlaisissa konteksteissa. (Aalto & Mustonen 2009: 408–409.)

2.2 Formaali, informaali ja non-formaali oppiminen

Omassa tutkimuksessani kiinnitän huomiota sekä formaalin, informaalin että non-formaalin oppimisen kuvauksiin haastatteluissa, sillä eri oppimisen tavat ja ympäristöt voivat tukea toisiaan ja olla rinnakkain läsnä kotoutumiskoulutuksen opiskelijoiden elämässä.

Werquinin (2010) mukaan eri tutkijat ovat määritelleet formaalin, informaalin ja non-formaali oppimisen käsitteet hyvinkin eri tavoin eri paikoissa ja aikoina. Käytän tutkimuksessani Sahradyanin (2015) määrittelemiä käsitteitä, jotka hän on muokannut Werquinin tutkimuksista (2008: 142–149; 2010). **Formaalilla** tarkoitetaan tavoitteellista oppimista, joka tapahtuu muodollisissa luokahuonetilanteissa ja oppimisella on selkeä tavoite. **Informaalilla** oppimisella tarkoitetaan koulutuksen ulkopuolella tapahtuvaa oppimista, joka ei ole sidottu mihinkään organisaatioon tai aikatauluihin. Werquin (2010: 22) mukaan myös kahvi- ja ruokatauoilla muiden kanssa suomeksi käydyt keskustelut ovat informaalia oppimista, jos taukojen aikana keskustellaan opiskeltavalla kielellä. Livingstone (2001: 30) sen sijaan katsoo informaalin oppimisen olevan elämänmittainen projekti, jossa opiskelijalta vaaditaan asennetta ja taitoa nähdä kielenoppimisen mahdollisuudet ja tarjoumat ympäristössään. **Non-formaalilla** oppimista sen sijaan tapahtuu varsinaisen koulutuksen ulkopuolella, mutta se on jollain tavalla ohjattua toimintaa, esimerkiksi opiskelua työväenopiston harrastus- ja kielikurssien parissa (Sahradyan 2015). Myös kotoutumiskoulutuksen

työharjoittelujakso on luonteeltaan non-formaali oppimistilanne. Sen aikana opiskelija saa ohjausta monesti oman alansa työhön suomalaisessa työpaikassa ja pääsee näkemään, miten Suomen työpaikoilla toimitaan.

3 AIEMPAA TUTKIMUSTA

3.1 Kielenoppiminen formaaleissa, informaaleissa ja non-formaaleissa tilanteissa

Euroopan komissio (2007) on korostanut, että ihmisillä pitää olla mahdollisuus päivittää osaamistaan ja heille pitää myös tarjota uusia mahdollisuuksia oppimiseen ja opiskeluun. Opettajajohtoisen luokkaopetuksen pitäisi olla avoimempaa, joustavampaa ja tarjota erilaisia mahdollisuuksia oppimiseen. Lisäksi aikuiset oppivat uusia asioita ratkaisemalla ongelmia sekä kohtaamalla erilaisia uusia kokemuksia. Sen vuoksi aikuiset tarvitsevatkin koko ajan erilaisia älyllisiä haasteita. Tätä vanhemmat oppivat uusia asioita esimerkiksi erilaisten aktiviteettien kautta, kuten käsityöt, urheilu ja vapaaehtoistyö. Kotoutumiskoulutuksen asiakkaat ovatkin yleensä aikuisia, jotka kohdentuvat edellä mainittuihin ryhmiin ja voivat siis oppia formaalin oppimisen lisäksi edellä mainituissa oppimisympäristöissä.

Sahradyan (2015: 3) tutki aikuisia kotoutumiskoulutukseen ohjattuja maahanmuuttajien suomen kielen oppimista ja oppimiskokemuksia. Lisäksi hän tarkasteli eri oppimisympäristöjen vaikutusta kielen kehittymiseen. Sahradyanin (2015: 2–4) tutkimuksen päätulokset osoittivat, että informaaleissa arkipäivän tilanteissa voi oppia suomen kieltä, mutta niiden avulla eivät opiskelijan kirjalliset taidot kehittyneet, ainostaan puhumisen ja lukemisen taidot vahvistuivat. Non-formaalit oppimistilanteet, esimerkiksi työharjoittelu, työpajat tai seminaarit tukivat osaltaan kielen oppimista. Erilaisten oppimisympäristöjen rinnalla maahanmuuttaja voi oppia suomea toisena kielenä myös non-formaalin oppimisen avulla. Esimerkiksi Gronskyten (2020) tutkimuksessa työssäkäyvillä informanteilla sanavarasto oli laajempi kuin informanteilla, joilla oli vähän kielenkäyttötilanteita ja myös korkea koulutustaso vaikutti sanaston laajuutta lisäävästi. Kastari (2019) toteaa, että selkokielliset kirjat ovat aikuisille maahanmuuttajille hyvä tapa oppia uutta sanastoa ja rakenteita sekä kielenkäyttöä

erilaisissa tilanteissa. Lukukokemus antaa samalla tartuntapintaa uusiin kielellisiin haasteisiin ja mahdollisuuden tarttua erilaisiin omien tarpeidensa mukaisiin tarjoutumiin eli affordansseihin.

3.2 Käsityksiä ja kokemuksia kielenoppimisesta

Käsityksiä kielenoppimisesta on tutkittu 1970-luvulta lähtien (Barcelos 2015: 303). Ne on useissa tutkimuksissa yhdistetty tunteisiin ja identiteettiin. Käsityksien ja tunteiden kohdatessa ne vaikuttavat toisiinsa ja myös identiteettiin. Tunteiden vaikutuksesta hyväksytään olemassa olevat käsitykset ja tunteiden vahvistuessa käsitykset saattavat motivoida jopa toimintaan. (Barcelos 2015: 313.) Frijdan ja Mesquitan (2000: 45–55) mukaan käsitykset voivat sen sijaan olla jopa tilapäisiä tunteiden vaikuttaessa niihin. Tunteet vaikuttavat käsityksiin kahdella tavalla: meillä on tunne, että käsityksiä jostain asiasta ei olekaan tai voimme muuttaa omia käsityksiämme asiasta.

Scotson (2020) on tutkinut korkeakoulutettujen maahanmuuttajien käsityksiä ja tunteita suomen kielen oppimisesta. Hän keskittyi tutkimuksessaan tarkastelemaan mitä merkitystä on sosiaalisella ympäristöllä, tunteilla, ja miten ne vaikuttavat toimijuuteen ja käsityksiin toimijana. (ks. Scotson 2020: 70–78). Tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että korkeasti koulutetut maahanmuuttajat mieltävät kielen käyttämisen tarkoittavan pääasiassa puhumista ja puhutun suomen kielen ymmärtämistä. Lisäksi kielen oppija ei saanut aina tarvittavaa tukea suomenkieliseen keskusteluun, vaan puhekieli vaihtui englanniksi. Puolisoiden äidit sen sijaan saattoivat tukea suomen kielen opiskelijan kielenkäyttötilanteita puhumalla suomea. Tutkimustulokset vahvistavat osaltaan myös sitä käsitystä, että osalla maahanmuuttajista on tavoitteena virheetön kielenkäyttäminen eikä omia virheitä nähty kielenoppimiskokemuksina. Myös tavoitteet oli asetettu liian korkealle tasolle. Kun niitä ei pystytty aina tavoittamaan, se aiheutti negatiivisia tunteita.

Tunteellinen ennakoasenne esimerkiksi oppimista kohtaan, voi vaikuttaa niin, että vallitsevat tunteet vievät kohti haluttua päämäärää. Silloin ehkä vaihtoehtoisille ajatuksille ei ole tilaa. Käsitykset ovat tunteiden osa, ja ne antavat tapahtumille merkityksiä. Lisäksi tunteet stimuloivat käsityksien kehittymistä ja tunteiden avulla luodaan uusia käsityksiä. Mitä enemmän ajatellaan jotain käsitystä, sitä haasteellisempaa käsitystä on vastustaa. Esimerkiksi luokassa jokainen opiskelija rakentaa omaa identiteettiään, tunteitaan ja käsityksiään ryhmissä. Tähän prosessiin vaikuttavat niin opettaja kuin opiskelijat itse. Käsitykset ja tunteet ovat yhteydessä toisiinsa monella eri tavalla, esimerkiksi vahvistamalla tai heikentämällä käsityksiä, muuttamalla niitä tai luomalla uusia. Kun käsitykset jostain asiasta muuttuvat, muuttuu myös identiteetti, sillä käsitys on osa identiteettiä ja antaa tapahtumille merkityksen. (Barcelos 2015: 313–325.) Aro (2009) on sen sijaan todennut, että kielen oppimisen taustalla

vaikuttavat yksilöiden kokemukselliset näkemykset oppimisesta (Aro 2009: 13). Käsitukset syntyvät automaattisesti aktiivisen toiminnan myötä, mutta ne ovat samalla kulttuurisia, sosiaalisia ja yksilöllisiä. Jokaisen oma kokemus tai käsitys esimerkiksi kielen oppimisesta on ainutlaatuinen. (Aro 2015: 51–52.)

Suomessa on tutkittu esimerkiksi englantia opiskelevia lapsia. Tutkimuksessa keskityttiin lasten ajatuksiin siitä, mitä lapset sanoivat ajattelevansa ja tekevänsä. Aron tutkimus (2009: 154–156) osoitti, että osa lapsista oli saanut kielen valintaansa vaikutteita virallisilta tahoilta, mutta osalla oli oma käsitys asioista.

Käsitukset omasta oppimisesta ovat hyvin erilaisia eri ihmisillä. Bjorkin, Dunloskyn ja Kornellin (2013) tutkimus osoitti, että sosiaaliset oletukset omasta oppimisesta ja myös asenne oppimista kohtaan voivat olla haitallisia tehokkaan oppimisen tiellä. Tehtävänannon osalta todettiin, että uudet helpot materiaalit tarkasteltiin ensiksi ja vasta sen jälkeen keskityttiin vaikeisiin aiheisiin lisää. Käsitys omasta oppimisesta on usein erilainen kuin kokemus. Kokemuseräisessä oppimisessä vaikuttavat myös esimerkiksi tehtävän tuttuus, sanan äännettävyys ja puhujan äänenvoimakkuus vaikuttivat oppimiseen. (Bjork, Dunlosky & Kornell 2013: 417–444.)

Myös aikuisten kielenopiskelijoiden käsityksiä uuden kielen oppimisesta on tutkittu ja sukupuolen vaikutusta näihin käsityksiin. Daif-Allahin (2012) tutkimus osoitti, että opiskelijoilla oli melko realistinen käsitys omasta oppimisestaan ja tahto oppia uusi kieli ja hyvin positiivinen asenne uutta kieltä kohtaan. Naiset korostivat uusien kielenoppimismenetelmien tärkeyttä ja tarvetta keskustella natiivien kielenpuhujien kanssa. Miesten ja naisten käsityksien erot eivät välttämättä johdukaan sukupuolesta, vaan käsityksiin vaikuttavat monet muutkin asiat, kuten oma persoonallisuus, voivat vaikuttaa uuden kielen oppimiseen. (Daif-Allah 2012: 20, 32.)

Sosiaaliset verkostot ovat tärkeitä myös korkeasti koulutetuille maahanmuuttajille. Integra-hankkeen (2017–2019) aikana tutkijat tarkastelivat opiskelijoiden kokemuksia ja käsityksiä oppimisesta sosiaalisista verkostoista sekä opiskelijoiden mahdollisuuksia osallistua erilaisiin yhteisöihin. Tutkimustulokset korostavat opiskelijan omaa aktiivista toimintaa ja ympäristön vaikutusta kielen oppimiseen. Jotta opiskelija oppisi käyttämään kieltä jokapäiväisessä elämässään, hänelle pitäisi tarjota mahdollisuuksia osallistaviin vuorovaikutustilanteisiin. Opiskelun aikana korostettiin mahdollisuutta luoda omia sosiaalisia verkostoja tulevaisuutta ajatellen. (Kokkonen, Pöyhönen, Reiman & Lehtonen 2019: 91–102.)

Käsityksiä ja kielen oppimisen kokemuksia on tarkasteltu myös työyhteisöissä. Esimerkiksi Partanen (2013) tarkasteli, miten työyhteisö tukee kielenoppimista työpaikalla. Keskeisinä tuloksina Partanen toteaa, että siivoustyössä tiedotteet tarjoavat affordansseja. Niiden avulla siivojakin voi työssään oppia joitain uusia asioita. Vuorovaikutuksen vähyys työpaikalla on keskeinen syy siihen, että maahanmuuttaja saattaa kokea kielitaitonsa vähäiseksi ja ei uskalla puhua. Toisaalta tiivis työtahti estää maahanmuuttajaa liikoja puhumasta työpaikalla.

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Teemahaastattelut

Tein viikolla 50 kuusi teemahaastattelua suomen ja vaihtoehtoisesti englannin kielellä korkeakouluopintoja suorittaneille tai koko korkeakoulututkinnosta todistuksen saaneille maahanmuuttajille, jotka osallistuvat kotoutumiskoulutukseen Etelä-Suomen alueella. Haastattelurunko on kuvattu liitteessä 1.

Haastateltavat olivat kotoisin neljästä eri maanosasta. Tarkoitukseni oli saada selville heidän kokemuksiaan ja käsityksiään formaalista luokkahuoneoppimisesta, informaalista vapaa-ajan oppimisesta ja erityisesti non-formaalista oppimisesta työharjoittelupaikoilla tai töissä. Tutkimuksessa tarkastelin myös opiskelijoiden käsityksiä eri muotojen tarjoamista oppimisen mahdollistavista tarjoumista eli affordansseista.

Ennen aineistonkeruun alkua hain tutkimusluvan oppilaitokselta, jossa tutkimukseeni osallistujat opiskelivat. Hakuprosessi ei kestänyt kauan. Tutkimuslupahakemukseen liitettiin tutkimussuunnitelman lisäksi selkeytetyllä suomella laadittu tiedote ja suostumuslomake. Sain tutkimusluvan ja otin yhteyttä kouluttajaan, joka tulosi jokaiselle kuudelle osallistujalle selkokiehisen tiedotteen tutkimukseen osallistumisesta. Siinä oli tarkasti kuvattu, mitä tutkimuksen aikana tapahtuu. Haastateltavia informoitiin myös haastattelun tarkoituksesta ja mahdollisuudesta keskeyttää tutkimus, jos he kokivat sen jossain tutkimuksen vaiheessa tarpeelliseksi. Tutkittaville annettiin noin 4 viikkoa harkinta-aikaa ja ennen haastattelun aloittamista haastateltavia pyydettiin allekirjoittamaan suostumuslomake. Haastattelin kaikki haastatteluun osallistujat oppilaitoksen tiloissa. Haastattelut kestivät 25–45 minuuttia per opiskelija.

Nauhoitin osallistujien luvalla haastattelumateriaalin, jonka jälkeen litteroin aineiston karkeasti vuoden 2022 loppupuolella. Osiot, joita käytin tutkimuksen esimerkkeinä, litteroin tarkasti litterointimerkkien kanssa vuoden 2023 alussa, jolloin

myös aloitin myös aineiston analysointiprosessin. Tutkimuksessa käytetyt litterointimerkit on kuvattu liitteessä 2. Haastateltavat ovat tutkimuksessani anonyymeja, ja heidät on kuvattu pseudonyymeillä osallistuja O1–O6, ja haastattelija on litteroinneissa H.

Patton (2002: 341) toteaa, että haastattelutilanne on aina ainutlaatuinen. Jokaisen ihmisen ajatukset ja käsitykset asioista ovat merkityksellisiä, ja niitä kannattaa tutkia. Haastattelujeni avulla pääsinkin tutustumaan toisten ihmisten sisimpiin ajatuksiin. Haastattelijana vaikutin haastattelun laatuun kuuntelemalla tarkasti, mitä haastateltavat kertoivat asioista. Eskola, Lätti ja Vastamäki (2018: 28–30) korostavat, että haastattelu on tavoitteellinen tilanne, eli se eroaa tavallisesta keskustelusta siinä, että tutkija on keskustelun kantava voima ja teemat on määritelty etukäteen. Tutkimuksessani haastattelijana minulla oli valta päättää, missä järjestyksessä käsittelin teemat.

4.2 Analysointimenetelmä ja tutkimuksen luotettavuus

Tein laadullisen tutkimuksen ja analysointimenetelmänä käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia, joka tarkoittaa, että kuvasin aineistoni sisältöä sanallisesti. Sisällönanalyysi on monivaiheinen menetelmä, jonka tarkoituksena on saada haastattelumateriaalista mahdollisimman paljon tietoa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018: 119–122.) Etsin aineistosta teemat, jotka ovat merkityksellisiä, ja tulkitsin niitä taustateoriaan suhteuttaen (Tuomi & Sarajärvi, 2018: 127). Koska aineisto on kerätty teemahaastattelun avulla, on aineiston jatkokäsittely suhteellisen helppoa, sillä haastattelun teemat olivat melko selkeästi näkyvissä aineistossa. Litteroituani haastattelut, etsin aineistosta eri teemoja kuvaavia kokemuksia, käsityksiä ja näkemyksiä tutkimuksessani käsiteltävistä aiheista. Aineiston tyypittelyssä etsin yhteisiä näkemyksiä, joiden avulla loin tyyppit. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009: 93–94.) Tarkoitukseni oli käsitellä aineistoa niin, että sain hyvän kokonaiskuvan aineistosta. Otin esille myös itseäni kiinnostavia yksittäisiä aineistosta nousevia asioita. (Ruusuvuori & Nikander 2010: 22–23.)

Pyrin esittämään haastateltavien kokemuksia ja käsityksiä mahdollisimman tarkasti, mutta kyseessä on minun tulkintani haastateltavien puheesta. Pyrin kuitenkin perustelemaan tulkintani antamalla runsaasti esimerkkejä haastateltavien puheista.

5 ANALYYSI JA TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Formaalit oppimisympäristöt

Haastateltavien kielenoppimistilanteista nousi vahvimpana esille opettajan johdolla oppiminen. Heillä on kaikilla joko jonkin verran korkeakoulutaustaa tai useimmilla jopa koko korkeakoulututkinto, joka osaltaan voi selittää vahvaa tarvetta opiskella opettajajohtoisessa kotoutumiskoulutuksessa.

(1)

O2: taas tämä kurssi (.) ja koska tarvitsen opettajaa opettaja tosi hyvä se on neljä viikkoa, ja opin paljon opettajalta haluan hyvä suomi, (.) >minä haluan<

(2)

O2: tietenkin (.) koulussa (.) se on koulussa on (.) järjestykse >kunnossa kaikki< tarvitsen järjestyksen (.) minulle oli (.) ensin tosi paljon infoa >tosi paljon<

Opettajajohtoista oppimista tapahtuukin erityisesti luokkahuoneympäristössä ja jokaisessa paikassa, missä on tarkkaan strukturoitu oppimisympäristö ja selkeä tavoite oppia (Sahradyan 2015). Tässä tutkimuksessa korostui opiskelijoiden tarve saada opettajan ja muiden opiskelijoiden tukea omalle oppimisprosessille. Opiskelijat kokivat, että he saavat koulussa paljon uutta tarvittavaa tietoa kieliopista ja saavat muutenkin tukea kielenoppimiseen ja tietoa asioita, joita he pitävät tärkeinä. Kieltä on vaikea opiskella itsenäisesti ainakin opintojen alkuvaiheessa. Lisäksi tunneilla sai keskustella muiden opiskelijoiden kanssa. Kotona puhumista on vaikea harjoitella,

sillä puhumisen oppimiseen tarvitaan aitoja oppimis- ja asiointitilanteita. Näitä oppimiskokemuksia opiskelija saa opintojensa alkuvaiheessa nimenomaan koulussa.

Tunneilla oli myös muita kielen kehittymistä tukevia harjoituksia, kuten pelit ja keskusteluharjoitukset. Niiden avulla kielitaito kehittyy helposti, jos opiskelija on aktiivinen osallistuja.

(3)

H: Mitä muita aktiviteetteja teillä on luokassa?

O3: ä:ä keskustelut

H: okei

O3: (.) tai ä:ä pelata **pelata some games**

H: okei

O3: and they help to remember what (---)

O3: se on hyvä aktiviteetti

(4)

H: Onko sinulla jotain erityisen hyviä kokemuksia oppia suomen kieltä?

O3: well yes (.) in this union (.) **has been good** (.) (----) like **different activities** to do >sometimes we could **in the beginning a task to write a story**< then we have **video to get and think about words** we want to use >for me writing in Finnish is good for me< koska mä ajattelen ja sitten kirjoitan >mutta if I if I but if you ask questions find it quite difficult to know the right words but if you tell me alright the story about maybe **going to restaurant sitten mä istun think ajattelen kirjoitan I use my own words**<

H: okei

O3: >its easy<

H: okei

O3: when I read, I read well

H: Joo

O3: mutta joskus en ymmärrä minä lue (.) (en tiedä miksi)

Koulutuksessa käytetään kielitaidon kehittämiseen eri aktiviteettejä, kuten erilaisia pelejä, (ks. esimerkki 3), joiden avulla harjoitellaan sanastoa ja kehitetään puhe- taitoa. TVT-luokissa katsotaan videoita, ja niiden avulla saada kokemuksia esimerkiksi aidoista keskustelutilanteista. Pelien lomassa tehdyt kirjoitusharjoitukset tukevat kielenoppimista, (ks. esimerkki 4). Opiskelija keskittyy yhteen aktiviteettiin kerrallaan ja tekee muistiinpanoja, hän saa paljon uutta kielenoppimista tukevaa sanastoa. Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman uudet perusteet korostavatkin opiskelijan viestintätarpeita ja omaa aktiivista toimintaa oppiakseen vuorovaikutustaitoja suomen kielellä (OPH 2022: 30).

Yksi haastateltavista koki merkitykselliseksi koulun ulkopuolisten kontaktien osallistumisen koulun tunneille. Esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoisten

tulo kouluun opettamaan erilaisia asioita, kuten puhekieltä, koettiin erittäin hyödyllisenä.

(5)

O4: (.) last year #ö::ö# (---) >here were many style of teachers last year.<

H: J::o

O4: #ö::ö# **They teach us puhekieli** >they talk with us every week **one or two hours here**
< #ö::ö#

>they try to very lessons **they have different subject**<

H: £okei£

O4: #ö::ö# >sport, weather, politic, connecting people, animals< #ö::ö#

H: Was they teachers or voluntaries?

O4: > **teachers from Red Cross** #ö::ö# #ö::ö# >they come<

O4: [Punainen risti

H: A: h they were voluntaries yes]

O4: and we go to store and there are many activities for to learn language

Punaisen Ristin vapaaehtoistoiminta on toimintaa, joka tukee osaltaan maahanmuuttajien kotoutumista Suomeen. Toiminnan tarkoituksena on edistää samanarvoisuutta ja osaltaan tukea monikulttuurisen yhteiskunnan rakentamista (Suomen Punainen Risti 2023.)

Kyseisessä oppilaitoksessa oli normiopetuksen lisänä erilaisia koulutuksen ulkopuolelta koulutukseen tarjottuja aktiviteetteja. Esimerkiksi tunnista kahteen keskusteltiin Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoisten kanssa erilaisista aiheista, säästä, politiikasta, urheilusta ja eläimistä. Jokaisella oppitunnilla oli aina uusi keskustelunaihe. Maahanmuuttajat saivat olla tällöin yhteydessä koulun ulkopuolisiin ihmisiin, saivat aktiivisesti keskustella ja saivat tuntuman puhekieleen, joka koettiin erittäin merkitykselliseksi asiaksi. Lisäksi opiskelija sai itse havainnoida kieliympäristöä ja ottaa sieltä käyttöönsä kielellisiä tarjoumia eli affondansseja omiin tarpeisiinsa (van Lier 2007: 53–54).

Kotoutumiskoulutuksessa käytettiin No niin! 1 -kirjaa, joka on aikuisille tarkoitettu oppikirja, joka perustuu funktionaaliseen kielikäsitukseen. Opiskelija saa kirjan tekstien avulla käyttää suomen kieltä erilaisissa arjen tilanteissa. Kirjan tarkoitus on, että opiskelija itse luo itselleen kielen sääntöjä, tutustuu puhekieleen ja erilaisiin tekstilajeihin. (Gerstler, Aho & Willberg 2017.)

Kielen oppiminen käytössä olevan No niin! 1 -kirjan mukaan oli ainakin osalle aluksi hieman vaikeaa, mutta kaikki pitivät kirjaa silti hyvänä kielen oppimisen apuvälineenä.

(6)

H: Te opiskelette **No niin! 1** -kirjaa.

O2: Hyvä kirja.

H: Sää tykkäät. Pitääkö itse miettiä, mitä tässä tapahtuu?

O2: **Ensin oli tosi vaikeaa (.) ensin kun aloin, en ymmärrä mitään** kaikki kotona >kaikki tämä merkki merkki merkki vesihana pöytä< **nyt vähän ymmärrän parempi (.)** enemmän.

Opiskelija oli ollut kotoutumiskoulutuksessa vasta muutaman viikon. Hän koki No niin! 1 -kirjan olevan aluksi haasteellinen, koska hän ei ymmärtänyt sen sisällöstä aluksi juurikaan mitään, ja syntyy se vaikutelma, että hän joutui tekemään kotona paljon töitä oppiakseen eri asiat. Nyt hän ymmärsi jo alkua paremmin ja koki kirjan oikein hyväksi oppikirjaksi.

Yksi haastateltavista piti sääntökeskeisistä kirjoista, sillä säännöt ovat hänelle erittäin tärkeitä. Kun opiskelija osaa kaikki säännöt, hän voi tehdä oikeaoppisia lauseita ja puhua asiallista suomea. Tosin kotoutumiskoulutuksen uuden opetussuunnitelman mukaan (OPH 2022: 30) on hyvä keskittyä erilaisiin kielenkäyttötapoihin, jotta opiskelija pärjää erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

(7)

O1: ä::ä viime keväällä meillä oli ä::ä Suomen mestari 1 ja ajattelen että Suomen mestarin kanssa opin lisää että kuin opin nyt.

H: Eli opit paremmin sen Suomen mestarin kanssa?

O1: joo

Kyseinen opiskelija koki, että kaikki kielioppisäännöt täytyy osata tosi hyvin, jotta voi olla koulun ulkopuolisten ihmisten kanssa tekemisessä oikeaoppisella suomen kielellä. Hän koki oppivansa Suomen mestari 1 -kirjan kanssa ensin säännöt ja nyt No niin! 1 -kirjan kanssa lisää suomen kieltä. Aalto ja Mustonen (2009: 407–408) sen sijaan painottavat, että virheet ovat luonnollinen osa oppimisprosessia eli niillä ei kielen oppimisen kannalta ole väliä, ainakaan opiskelun alkutaipaleella. Käytön myötä kielestä rakennetaan itselle sääntöjä eikä opetuksessa anneta muotoihin keskitettyä kuvaa suomen kielestä.

Haastatteluaineistoni mukaan aikuiset maahanmuuttajat kokivat hyötyvänsä kuitenkin erityisesti opettajajohtoisesta opiskelusta, sillä luokkatilanteessa opiskeleminen kehitti heidän suullista ja kirjallista suomen kielen taitoaan. Tutkimustulokseni tukevat Sahradyanin (2015) tutkimuksen tuloksia.

5.2 Informaalit ja nonformaalit oppimisympäristöt

5.2.1 Kielen oppiminen vapaa-ajalla

Myös informaalit vapaa-ajan oppimistilanteet ovat tosi tärkeitä suomen kielen opiskelijoille. Opettajajohtoisen koulutuksen ulkopuolella vapaa-ajalla esimerkiksi televisio tarjoaa mahdollisuuden tutustua uuteen kieleen. Tosin useimmat katsoivat

yleensä omankielisiä ohjelmia, eivät suomenkielisiä. Koska vapaa-aikaa ei kaikilla ole paljon, se vähänkin aika käytetään perheasioihin ja suomen kielen opiskelu jää vähän vähemmälle ainakin, jos on taloudessa pieniä lapsia.

(8)

H: Mitä teet vapaa-ajalla? You have free time. Kun et koulussa opiskelemassa suomea, mitä teet koulun ulkopuolella.

O3: joskus mä **katson telkkarii** (.) mutta **paljon** (aikaa) **ei ole vapaa** > koska minulla on kaksi lasten< yksi ensimmäinen on 4-vuotias

H: M::m

O3: Ä::ä toinen on kaksivuotias >joka päivä äiti tule äiti tule pelaa äiti< mä en ole vapaa-aikaa mutta kun lapset menee nukkumaan joskus mä katson elokuvia tai luen kirjaa tai kuuntelen musiikkia sitten relax ja sitten menen nukkumaan

H: Katsotko suomalaisia elokuvia?

O3: Ä::ä ei paljon

H: (Onko niissä edes teksti suomeksi?)

O3: joskus kun ä::ä ä::ä **telkkari on suomen programmy sitten mä** (näen) mutta ei (paljon) mutta mä katson pienten lasten programmes koska **Kaapo suomeksi** ja ä::ä (.) paljon **Pipsa-possu [katsoo**

H: A::a]

O3: koska minun lasten (haluaa) katsoo tämä programme

H: Ymmärrätkö, mitä Kaapo puhuu?

O3: joo mä ymmärrän, mutta ei kaikki (.) joskus mä ajattelen mitä joskus mä tarvitsen katso mitä hän tekee kun hän puhuu ja sitten mä ymmärrän

Yksi tutkimukseen osallistunut haastateltava koki, että kieltä oppii vapaa-ajalla esimerkiksi katsomalla televisiosta Kaapoa tai Pipsa-possua yhdessä lasten kanssa. Ne ovat helpompia ymmärtää kuin perinteiset suomalaiset aikuisten ohjelmat. Television katseleminen tarjoaa mahdollisuuden informaaliin oppimiseen, sillä siinä kielen kehittyminen tapahtuu koulutuksen ulkopuolella omalla vapaa-ajalla eikä ole strukturoitua opiskelua. Ohjelmien aikana oppimista tapahtuu, jos kielen opiskelija ottaa aktiivisesti vastaan affordansseja. Joskus ei pelkkä puheen kuuleminen riitä, vaan täytyy myös katsoa ohjelmaa, että ymmärtää tarkalleen, mitä siinä tapahtuu.

Oppikirjojen lisäksi vapaa-ajalla luettiin melko vähän suomen kielistä kirjallisuutta paitsi, jos kotona on pieniä lapsia, saatettiin heille lukea lastenkirjoja.

(9)

H: No vapaa-ajalla minkälaisia tekstejä luet? Koulussa luet No niin! 1 -kirjaa, mutta onko vapaa-ajalla joku teksti, mitä luet, Facebook >suomeksi<

O3: suomeksi ei

H: Minkälaisia tekstejä?

O3: minun kirja tai <minun lasten tai **lastella on kolme kolme vihko on suome suomeksi**>

H: M::m

O3: **mä luen** tämä mutta **en ymmärrä kaikki ymmärrän suomeksi** >mutta mä ajattelen minun lapset ymmärrät suomeksi paljon molemmi paremmin

H: Okei

O3: koska hän menee päiväkodissa

Haastateltava koki, että hän ei ymmärrä lastenkirjojen tekstiä yhtä hyvin kuin hänen lapsensa. Lastensa kautta suomen kielen opiskelija saa lisää suomen kielen tarjoutumia, vaikka ei välttämättä ymmärrä kaikkea kuulemaansa ja lukemaansa.

Kahden haastateltavan lapset ovat pieniä, ja he käyvät vielä päiväkodissa. Siellä äidillä tai isällä on tilaisuus puhua myös suomea. Päiväkoti on siis hyvä paikka saada kontakteja suomea äidinkielenään tai suomen kieltä muuten puhuviin ihmisiin.

(10)

H: Kun haet lapsia päiväkodista, puhutko siellä suomea.

O3: **joo mä puhun suomea** mutta (.) jos ä::ä hän puhuu (.) **important information ja mä en ymmärrä mä kysyn anteeksi puhu englantia** koska tämä on important information ja mä en ymmärrä (.) mä haluan ymmärtää mitä sanot

Jos päiväkodissa puhuttava aihe on liian vaikea ymmärtää, maahanmuuttaja haluaa ehkä vaihtaa puhekieleksi englannin. Näin hän varmistaa, että hän ymmärtää vaikeankin asian oikein. Koska kyseisen haastateltavan kotimaan toinen äidinkieli on englanti ja haastateltava osaa kieltä tosi hyvin, on luonnollista, että hän haluaa kommunikoida tärkeistä asioista omalla äidinkielellään, niin hän ymmärtää asiat paremmin.

Tutkimuksessani mukana olevista haastateltavista vain yksi oli onnistunut luomaan ystävyysuhteita suomalaisten kanssa muiden jäädessä vaille näitä hyviä kontakteja. Hän on ilmeisen sosiaalinen ja aktiivinen ihminen ja monessa mukana, ja se auttaa samaan suomea äidinkielenään puhuvia ystäviksi.

(11)

H: Onko sinulla suomalaisia ystäviä?

O3: m::m <noin neljä ystävää>

H: Puhutteko te silloin suomea?

O3: **joo suomea ja englantia** koska ä::ä koska minä puhun ensimmäinen englantia, koska en ymmärrä mitään suomea mutta nyt **minä tulen ja sitten kun näen ystävä mä sanon nyt mä opiskelija suomea mä puhun vähän apua minulle** minä vastaus mutta m::m pieni suomi mutta **paljon englantia**.

Haastateltavalla on neljä suomalaista ystävää. Aluksi hän puhui heidän kanssaan vain englantia, mutta nyt hän osaa jo hieman suomea ja haluaa yrittää kommunikoida suomen kielellä sekä pyytää jopa apua suomenkieliseen keskusteluun. Kuitenkin englanti on vieläkin valtakieli, jolla hän kommunikoi heidän kanssaan.

Kahdella haastateltavalla on suomalainen puoliso. Toinen haastateltava puhuu koko ajan englantia oman puolisonsa kanssa ja toinen yrittää pärjätä suomen kielellä. Osa kertoi, että he käyttävät suomen kieltä vain asioidessaan kaupassa tai kohdatessaan naapurin hississä, mutta pääsääntöisesti heillä ei ole vapaa-ajalla suomalaisia puhekuppaneita.

(12)

H: Käytätkö suomea vapaa-ajallasi?

O4: I tried but with you I like to speak in English. (.) **Outside I speak in Finnish, in kaupassa.**

=

O4: naapurin kanssa hississä I try to speak with them in Finnish

Koska kielen oppiminen on sosiokulttuurinen tapahtuma, pitää aina olla joku yhteisö, joka on mukana vuorovaikutusprosessissa (Lantolf & Thorne 2007: 207). Ilman puhekuppania on vaikea oppia puhumaan. Funktionaalisen oppimiskäsityksen mukaan oppija toimii aktiivisesti ja haluaa oppia asioita, jotka ovat hänelle merkityksellisiä ja tärkeitä. Puhuminen ystävien kanssa saattaa olla tosi merkityksellistä oppimisen kannalta, koska puhehetket tarjoavat hyviä affordansseja. Ne syntyvät, kun oppija on kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa. (Kokkonen ym. 2019: 94.) Nyt useimmat haastateltavistani jäivät vaille näitä hyviä kielenoppimiskontakteja, koska he olivat vapaa-aikana tekemisissä vain omankielisten kanssa ja suomenkielisiä puhekuppaneita ei ole.

Yksi haastateltavista oli erittäin aktiivinen kielenoppija myös vapaa-ajalla. Hänellä oli monta eri menetelmää, joiden avulla hän yritti parantaa omaa kielitaitoansa joka päivä.

(13)

H: Mitä teet vapaa-ajalla?

O2: Kotona?

H: Niin.

O2: oi joka päivä opiskelen suomen kieli

H: Hyvä.

O2: **jos vähän aikaa Duolingo, pakko jos enemmän aikaa nyt ä::ä oppikirja** ja Memories m:: m ja mitä vielä kotona minulla on paljon asioita ä::ä menen tanssimaan

H: Okei, harrastus.

O2: puhun vähän, koska tanssinopettaja puhuu puhuu tosi nopeasti ja nyt ymmärrän parempi

H: Joo.

Haastateltava opiskelee joka päivä suomea monella eri tavalla, esimerkiksi Duolingon, muistipelien tai jos aikaa on enemmän oppikirjan avulla. Opiskelijalla on todella suuri halu oppia suomen kieltä, ja hän käyttää paljon omaa vapaa-aikaansa kielen opiskeluun. Hän käy tanssimassa ja ymmärtää nyt jo hieman, mitä tanssinopettaja hänelle puhuu, vaikka se aluksi olikin vaikeaa. Eli kielen ymmärtämistaidot ovat selkeästi kehittyneet erilaisten kielenoppimismenetelmien käyttämisen myötä.

(14)

O2: ja sitten menin Punainen Risti ja **opiskelin suomen kieli ukrainalaisen kanssa** (0.4) puhun kieli-club, kieliklubi.

H: Aah, Moninetin kieliklubi

O2: ei paljon mutta menin (.) **neulominen minä tykkään paljon**
H: Aah. Luetko suomalaisia ohjeita vai omankielisiä, kun neulot? Onko sinulla ohje? Suomi-ohje?
O2: ä::ä **minulla suomen kirja** ja katson tämä minä näen ja (0.4) minä voin paljon osaan
H: Eli osaat lukea neuleohje, suomalainen.
O2: joo-o
H: Hyvä, hienoa.
O2: ryhmässä Facebookissa neulontaryhmä paljon kolme ryhmää
H: A::a. Oletko Neuloosi-ryhmässä myös?
O2: vähän kontakti mitä sinä teet [(---)
H: Niin **puhutte siellä suomea**] hyvä, tosi hyvä.
O2: ei paljon mutta vähän
H: Se kaikki vähänkin on tosi hyvä, että osaat tarttua siihen tarjontaan.

Haastateltava kävi myös jonkin verran Suomen Punaisen Ristin keskustelukerhossa harjoittelemassa puhumista ukrainalaisten kanssa. Lisäksi hän pitää neulomisesta ja osaa jo lukea suomenkielisiä ohjeita neuletöitä tehdessään. Hän on myös mukana erilaisissa Facebook-alustalla olevissa neulomiseen liittyvissä keskusteluryhmissä ja saa näin kontakteja muihin alan harrastajiin ja voi vaihtaa neulomiseen liittyviä ajatuksia. Haastateltava oppi uusia sanoja, erityisesti neulonta-alan erityissanastoa, kuten Tuomaisen (2015) tutkimuksessa opiskelijat oppivat uusia sanoja lukemalla oman alansa kirjallisuutta. Nyt opiskelija sai itselleen tärkeää sanastoa Facebook-ryhmän tuella ja hyviä kontakteja suomea puhuviin ihmisiin.

Neulomisen ja tanssimisen lisäksi hän on aloittanut myös suomenkielisen lehden ja kirjan lukemisen.

(15)
H: Eli tanssiminen on sinun harrastus ja neulominen. Onko vielä jotain muuta?
O2: aah, aah lukeminen ja nyt haluaisin aloittaa aah se on vaikea sana
H: Aloittaa
O2: **aloittaa lue suomalainen kirja** nyt minulla on ja nyt se tarvitsee aikaa haluan aloittaa
H: Kirjastossa on varmaan sellaisia selkosuomisia kirjoja. Niistä on hyvä aloittaa.
O2: minä **otin lapsen kirja** ensin minä ajattelin **simple kieli**
H: Eli luet ja yrität lukea suomeksi, tosi hienoa. **Millaisia muita tekstejä luet?** Facebookissa **keskustelet neulontaryhmissä**. Onko vielä joku muu?
O2: sanomalehtiä luen Helsingin Sanomia
H: Pystytkö jo lukemaan vaikea uutinen?
O2: joskus vaikea koska pitkä sanoja
H: Joskus Suomessa voi olla.
O2: yksi, kaksi, kolme (---)

Tanssimisen ja neulomisen ohella opiskelija lukee vapaa-ajallaankin erilaisia tekstejä, jopa Helsingin Sanomista, vaikka saattaa kokea sanomalehtitekstit joskus vaikeiksi. Suomen kielessä on pitkiä yhdyssanoja, jotka hankaloittavat ymmärtämistä. Lisäksi hän on aloittamassa suomenkielisen lastenkirjan lukemista. Hän olettaa, että lastenkirja on tarpeeksi helppoa ymmärtää.

5.2.2 Kielen oppiminen työharjoittelupaikalla ja työpaikalla

Osa opiskelijoista tähtää töihin, mutta kielitaito ei vielä riitä, vaikka olisi ollut Suomessa jo pidemmänkin aikaa. Kielitaito ei ole kehittynyt tarpeeksi, jotta haastateltavat pääsisivät työelämään.

(16)

O2: Mutta nyt **haluan mennä töihin tylsää kotona** ja minä voin tehdä työ
= mutta **ensin tarvitsee kieli** koska minun **ammatti se** (.) **>on tosi paljon< (--) ihmisiä**
kanssa> ja **se on tosi tärkeä kieli<** ja (.) olen opiskelen (.) opiskelin itse (.) kotona (.)
kieli ja mä (.) **vain neljä viikkoa täällä**

H: A::h

O2: M::m (.) minulla ei ole kokemus (.) se on minun minun (.) tietää itse opiskella

Hyvä kielitaito on useimmiten edellytyksenä päästä työelämään (Tarnanen & Pöyhönen 2011: 139). Lisäksi hyvä kielitaito antaa kotoutujalle tasavertaiset mahdollisuudet päästä uuteen koulutukseen sekä osallistua erilaisiin yhteiskunnallisiin toimintoihin (ks. Arajärvi 2009). Jos ei ole jostain syystä päässyt kotoutumiskoulutukseen, ei kielitaito ole voinut karttua riittävästi, sillä itseopiskelu ei sovi kaikille ja ei aina vie kielitaitoa riittävästi eteenpäin, ainakaan puhumista. Esimerkissä (16) haastateltava on ollut kotoutumiskoulutuksessa vasta neljä viikkoa. Tällä kyseisellä neljän viikon opiskelujaksolla ei ollut työharjoittelua. Silti halu työllistyä ja olla hyödyksi yhteiskunnalle on tosi vahvasti läsnä. Haastateltava ymmärtää, että kielitaidon täytyy olla tosi hyvä, jotta pystyy omaa asiantuntijatyötään tekemään.

Osaan ammateista vaaditaan tosi hyvää kielitaitoa, ainakin, jos on kyseessä asiakaspalvelu- tai hoitotyö (ks. Valvira 2022). Silloin on pakko ymmärtää, mistä asiakas puhuu ja osata vastata asiakkaitten tarpeisiin. Opiskelijan pitäisi tulla toimeen suomen kielellä myös kaikissa koulun ulkopuolisissa tilanteissa. Neljä viikkoa kotoutumiskoulutuksessa ei yksin riitä saamaan arki- eikä työelämässä tarvittavaa kielitaitoa riittäväälle tasolle.

Osa opiskelijoista kaipaa töihin, koska kotona on tylsää (ks. esimerkki 16), ja opiskelija haluaisi tehdä jotain hyödyllistä. Suomalaisen työelämän kielitaitovaatimukset ovat kuitenkin aika korkeat, yleensä vähintään B1.1 (ks. Tarnanen & Pöyhönen 2011: 149; OPH 2022: 17). Opiskelija voi saavuttaa kyseisen kielitaitotason noin vuoden intensiivisellä opiskelulla. Toisaalta, jos suomen kielen opiskelija työskentelee haastavissa asiantuntijatehtävissä, ei B1.1 kielitaitokaan välttämättä riitä, vaan asiantuntijatyössä kielitaidon pitää yltää korkeammalle kielitaitotasolle (ks. Jäppinen 2010). Kotoutumiskoulutuksen aikana B1.1 kielitaitokin voi olla hankala saavuttaa, siksi pitää vielä opiskella lisää kieltä ennen kuin voi mennä oman alansa töihin. Monesti on vaikea päästä edes johonkin sisääntuloammattiin ilman riittävää suomen kielen taitoa.

Osa haastateltavista tunnustaa, että ei panosta riittävästi opiskeluun kotona, ja se on ehkä syynä siihen, että kielitaito ei kehity. Yksi haastateltavista kuitenkin

tiedostaa, että pitäisi opiskella enemmän, jos haluaa päästä omaan ammattialansa haastavaan asiantuntijatyöhön.

(17)

O5: >**opiskelen suomea in the class mutta ei kotona**< en tiedä (.) täytyy opiskella paljon koska in the future minä haluan hyvä töitä (.) samaa kuin kotimaassa ehkä en tiedä

Esimerkissä 17 haastateltava toteaa, että pitäisi opiskella ahkerammin, jotta saisi tulevaisuudessa töitä omalta alaltaan, mutta ei ainakaan tällä hetkellä opiskele riittävästi kotona saavuttaakseen tulevaisuudenhaaveensa.

Haastateltava sai työharjoittelupaikan kaupasta, jossa työ oli tosi kiireistä.

(18)

O5: >**olin töissä kaksi viikkoa mutta en puhu mitään** koska joka päivä laitoin tavarat hyllylle< **minä en puhu** (.) koska kaikki **laittavat tavarat** >nopeasti nopeasti<

Haastateltava totesi, että ensimmäisessä työharjoittelupaikassa hän ei saanut puhua mitään (ks. esimerkki 18), vain laittaa nopeasti tavaroita hyllylle. Muissakin tutkimuksissa on todettu, että mahdollisuudet harjoitella suomen kieltä voivat olla työharjoittelussa vähäisiä. Esimerkiksi Minkkisen (2012: 2–4) tutkimuksessa harjoittelija koki, että häntä ei otettu riittävästi mukaan keskusteluun eikä näin tuettu oppimaan lisää suomen kieltä. Lisäksi Strömmer (2017: 64) korostaa väitöskirjassaan, että esimerkiksi siivoustyöntekijöillä on rajalliset mahdollisuudet puhua suomea, sillä työ on rutiininomaista, ja he eivät välttämättä näe työpäivänsä aikana työkavereita, eli he eivät välttämättä kohtaa kielellisiä tarjoumia työpäivänsä aikana työn itsenäisen luonteen vuoksi.

Tutkimukseni osallistuneet opiskelijat halusivat kuitenkin tulevaisuudessa tehdä oman alan asiantuntijatyötä. Kielitaito ei kuitenkaan kehity, jos kieltä ei käytä myös työharjoittelussa tai työelämässä. Toisessa harjoittelupaikassa haastateltava sai jo hieman puhua suomea.

Yksi haastateltavista pääsi vanhainkotiin työharjoittelujaksolle. Se olikin hänelle mieleinen paikka, vaikka puhumisen vähyyks korostui hänenkin työharjoittelujaksollaan. Hän koki työn hyväksi ja tarpeelliseksi, koska hän pitää hoitoalasta ja on jo hakenut alan koulutukseen, oman taustansa ja työharjoittelujakson innoittamana.

(19)

H: Missä olit työssäoppimassa? Olitko työharjoittelussa jossain?

O6: joo (.) olin vanhainkodissa.

H: Oliko se hyvä homma?

O6: joo se hyvä minulle

H: Sä tykkäät hoitaa.

O6: joo (.) koska X:ssä **olin ä::ä humanitaarinen työntekijä** ja tiedän milloin ihmiset tarvitsee apua (---) tiedän joo

H: Haitko työssäoppimispaikan itse, vai hakiko sen opettaja?
 O6: ei tehdä itse
 H: Hyvä. Mitä kaikkia hommia sait tehdä vanhainkodissa? Hoiditko vanhuksia? Pesitkö pyykkiä? Mitä töitä teit?
 O6: ä::ä en tehnyt kaikki paljon asiat koska olin niin kuin (0.4) **kieliharjoittelu**
 H: M::m
 O6: ä::ä koska en ollut vielä >ammattilainen<
 H: M::m
 O6: Suomessa laki on tosi tosi nuori
 H: tiukka
 O6: **tiukka jos ei ole ammattilainen** niin **älä koske** jos jotakin (---) siellä on niin kuin (0.4) apussa apua kun koska (---) talo on neljä kerroksessa
 H: A::a

Kyseinen haastateltava on ollut omassa kotimaassaan humanitaarinen työntekijä. Hän haluaisi jatkaa Suomessa samalla alalla. Hän haki työharjoittelupaikkansa itse, mutta koki, että ei saanut jakson aikana tehdä juuri mitään, koska Suomen lait ovat niin tiukkoja ja rajoittavat harjoittelijan mahdollisuuksia tehdä auttamistyötä täydellä painolla. Hänen harjoittelunsa painottui kieliharjoitteluun, koska hän ei ole vielä alan ammattilainen.

Harjoittelijalla oli mahdollisuus auttaa vanhuksia päivän aktiviteeteissa.

(20)
 O6: jos ihmiset ovat kakkonen tai kolmonen ja tarvitsee mennä nolla apuaa ja ä::ä tuoli tuoli pyörä
 H: Pyörätuoli
 O6: tuolin kanssa (.) jos joku **haluaa mennä** (.) **tupakka** >polttaa tupakkaa<
 H: (Ou)
 O6: (apua) mennä ulos ja myös antaa aamupalaa
 H: Joo
 O6: tiskata (.) **joo tiskata** tai myös (0.4) joo [apua (---)]

Vanhainkodin tilat olivat neljässä kerroksessa. Työharjoittelija sai kuljettaa asukkaita kerroksesta toiseen ja viedä heitä ulos ja antaa aamupalaa. Harjoittelija auttoi myös vanhainkodin muissa avustavissa tehtävissä, kuten tiskaamisessa.

Puhumisen vähyyden hän koki suureksi ongelmaksi. Päivä saattoi joskus kulua iltaan asti, ja hän ei saanut ollenkaan puhua suomea kenenkään kanssa.

(21)
 H: Joo. Juttelitko vanhuksien kanssa?} **Saitko paljon uusia sanoja?**
 O6: joo >**joo, joo, joo**< mutta siellä oli myös (.) **pieni ongelmia** koska siellä oli vanha ihmisiä ä::ä ja sairas ihmisiä
 H: M::m
 O6: ä::ä joskus aamulla iltapäivä tai illalla asti ei puhu
 H: Ou
 O6: ongelmia oli vähän >pieniä ongelmia< [(---)]

H: Eikö hoitajat puhuneet sun kanssa?]

O6: hoitajana

H: Asukas oli siellä sängyssä, mutta [hoitajat

O6: (---)] ei kaikki joskus mä puhun ihmisten kanssa mutta työntekijät (.) ei joka päivä

H: Mitäs luulet olevan syy, miksi he eivät puhuneet sun kanssa? Työntekijät? What was the reason why they don't speak to you? Colleagues?

O6: (---) ensimmäiseksi **en ollut ammattilainen** (.) jos mene pesu en älä koske

H: Aha. Okei.

O6: kun me antaa lääkettä ei kysy minä mitä minä pitää tehdä **suomalaiset ovat tosi hiljaiset**

H: Kyllä me sitä vähän olemme. Eli sinulla ei sitten ollut paljon kielenkäyttötilanteita. Sait olla aika hiljaa työssäoppimassa. Kuinka monta viikkoa olit?

O6: neljä viikkoa

H: Pitkä aika

Osa opiskelijoista koki asiakaspalvelun haastavaksi, koska heillä ei ole tarvittavaa kielitaitoa palvella asiakkaita. Lisäksi työharjoittelussa ei yleensä saa puhua, koska työtä on niin paljon, että ei ehdi puhua tai vastaavasti kukaan ei puhu maahanmuuttajaopiskelijalle. Vastaavia kokemuksia oli Minkkisen tutkimuksessa (2012: 2), jossa ulkomaalainen opiskelija koki, että hänen suomen kielen taitonsa ei riitä ylläpitämään keskustelua suomen kielellä, ja että hänen silti oletetaan itse olevan aktiivinen osapuoli ja liittyvän itsenäisesti keskusteluun. Siihen hän ei kuitenkaan kyennyt vailinlaisella suomen kielen taidollaan. Sama tilanne on tähän tutkimukseen osallistuvilla kotoutumiskoulutuksen opiskelijoilla, kielitaito ei yksinkertaisesti vielä riitä sujuvaan keskusteluun asiakkaiden kanssa, ja he eivät saaneet riittävästi tukea suomenkielisen keskustelun ylläpitämiseksi. Lisäksi työpaikan työntekijät eivät puhuneet riittävästi työharjoittelijan kanssa, jotta kielitaito edistyisi.

Sama haastateltava koki, että työharjoittelussa aukeaa aivan uusi maailma, johon ei kotoutumiskoulutus ole riittävästi valmistanut opiskelijoitaan. Kielimaailma on aivan toinen kuin opettajajohtoisessa luokkaopetuksessa. Hän viittasi puhekieleen, jota ei yleensä paljon kotoutumiskoulutuksessa opeteta. Tosin nykyinen kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelma (OPH 2022: 30) korostaa, että kaikkia kielen eri rekistereitä tulisi opettaa niin, että opiskelija ymmärtää asioita myös luokkahuoneen ulkopuolella.

(22)

H: Kummassa kieli kehittyi paremmin täällä koulussa opettajan kanssa, vapaa-ajalla vai työharjoittelussa? Missä opit eniten?

O6: (.) mietin, että kaksi systeemiä parempi

H: A::h

O6: **ensimmäinen** (.) koulussa luokassa opiskellaan ä::ä ä::ä **#grammer#**, **#sanoja#**, **#verbejä#** ja sitten ä::ä **>menee työpaikka<** mix-systeemi on tosi hyvä koska ongelma on kun on luokassa ja koulussa mietit että ymmärrät hyvin suomen kieli **>mutta kun menee töissä** (.) **siellä on uusi kieli** (.) **puhekieli** ja (.) **uudet sanat**

H: Sitten siellä on vielä murre, joku murrekin vielä.

O6: mix tosi hyvä minulle esimerkiksi jos (.) on 10 kuukautta, viisi koulussa ja viisi työpaikassa tai viikolla kaksi päivää työpaikassa ja kolme luokassa

Luokkaympäristön ulkopuolella puhutaan puhekieltä, ja sitä on vaikea ymmärtää, jos sitä ei riittävästi opiskella kotoutumiskoulutuksen aikana. Kielen eri rekisterit koettiin tärkeiksi asioiksi oppimisen polulla.

(23)

O3: ä::ä ja **työharjoittelu on kauppa** ä::ä (--)
asiakkaita

H: A::h, okei

O3: työharjoittelu X:ssä. X on **vanhat ihmiset tulee** (.) kahville sitten he tanssii ja paljon aktiivisia mutta vanhat ihmiset

H: Puhuitko suomea?

O3: Joo, mutta en tosi paljon koska joskus en ymmärrä mitä ihmiset sanoo koska hän puhuu nopeasti ja minulla ei ole paljon vocabulary

Kyseinen opiskelija oli ollut kahdella työharjoittelujaksolla. Ensimmäisellä kerralla kaupassa hän ei kokenut ymmärtäneensä juuri mitään, koska työharjoittelupaikojen ihmiset puhuivat todella nopeasti ja hänellä ei vielä ollut tarvittavaa sanastoa. Toisella kerralla hän kertoi ymmärtäneensä jo hieman enemmän.

Samalla haastateltavalla on osa-aikatyö siivoojana. Se on kuitenkin vain sisään-tuloammatti (ks. Forsander 2013: 222–223), sillä tämäkin haastateltava oli korkeasti koulutettu ja toivoi saavansa tulevaisuudessa oman alansa töitä. Hän koki turhautumista, kun joutuu tekemään "ei niin hyvää" -työtä kuin koulutuksensa puolesta voisi.

(24)

O3: sama kuin minun työ (.) **mä puhun suomea mutta on important** >something very important **I need to do maybe they want me to clean it please**< I haven't clean it before they wish I understand

H: Sinulla on osa-aikatyö. You have also job and you are here.

O3: joo **osa-aikatyö** mutta on **illalla**

H: Siellä sinä et puhu suomea vai puhutko.

O3: puhun suomea (.) mutta kun pomo tarvitsee minä tekee ä::ä ä::ä uusi uusi työ hän puhuu englantia koska hän tarvitsee minun ymmärrä he wants me to understand (---) because uusi paikka sitten (---)

H: **Koetko, että opit suomea vapaa-ajalla ja töissä?** Do you think that you learn Finnish also when you have free time or you are at work?

O3: yes I do koska **työkaveri puhuu pomo puhuu** (.) **mä kuuntelen** prosessi (.)

H: Joo. Puhutko myös itse vai vaan kuuntelet?

O3: **mä puhun** (0.2) mutta **ajattelen** että mä puhun (vähän) **kuuntelen paremmin mutta puhun** (kolme lause sitten pois)

Työpaikalla vuorovaikutustilanteissa käytetään osaksi suomea ja osaksi englantia riippuen siitä, kuinka tärkeästä asiasta on kyse. Harjoittelijana hän pyrkii ensin puhumaan suomea, mutta haastavan tilanteen tullen kieli vaihtuu englanniksi. Aina hän ei ymmärrä, ja kun on kyse jostain erittäin tärkeästä uudesta siivouskohteesta.

Silloin työnantaja vaihtaa kielen englanniksi, jotta asia tulee varmasti ymmärretyksi, ja hän saa työnsä hyvin tehtyä. Lisäksi hän kokee, että oppii suomen kieltä työelämässä, koska esihenkilö ja työkaveri puhuvat suomea hänen kanssaan. Hän toteaa, että hän pääasiassa kuuntelee, mutta osallistuu keskusteluun joskus myös muuttamalla lauseella.

5.3 Käsitteitä ja kokemuksia kielen oppimisesta koulussa ja vapaa-ajalla

5.3.1 Hyvä kielitaito ja kielioppivirheiden pelko

Hyvä kielitaito tarkoitti osalle haastateltavista sujuvaa puhetaitoa ja taitoa ymmärtää, mitä ympäröivässä maailmassa tapahtuu. Hyvään kielitaitoon kuuluu myös kieliopin hallitseminen niin, että keskustelija ja vastapuoli ymmärtävät, mistä puhutaan. Lisäksi opiskelijalla täytyy olla riittävän laaja sanasto, jotta pystyy ilmaisemaan itseään uudella vieraalla kielellä (Scotson 2020: 76). Kielenkäytön tulee olla luontevaa molempien sekä puheen että ymmärtämisen osalta.

(25)

O4 >If you are very good you can write very well and read well and (.) speak also >and understand what other people say<.

Opiskelijoiden mielestä omaa hyvän kielitaidon, jos kaikki kielitaidon osa-alueet ovat hallinnassa: pystyy puhumaan kaikkien kanssa ja ymmärtää, mitä muut puhuvat, ymmärtää tekstit ja osaa kirjoittaa tarvittavia tekstejä ja ilmaista itseään kieliopillisesti oikein. Haastatteluun osallistuneet opiskelijat olivat itselleen hyvin ankaria osaamisensa suhteen. Jokainen haastateltavani ajatteli, että he eivät vielä osaa kieltä tarpeeksi hyvin. Arvioidessaan omaa kielitaitoaan opiskelijat saattoivat miettiä kotoutumiskoulutuksessa omaksumiaan käsitteitä kielitaidosta ja sen tavoitetasoista.

Osa opiskelijoista korosti kieliopin hallinta hyvän kielitaidon osoituksena. Siihen kuuluu esimerkiksi suomen kielessä vahvasti vaikuttavat astevaihtelusäännöt.

(26)

H: Mikä on tärkeä asia, kun opiskelet suomen kieltä? Mitä sinun täytyy vielä oppia, että sinulla on hyvä kielitaito? ((haastateltava katsoo sanan kielitaito sanakirjasta)) **Mitä sinun täytyy vielä oppia?**

O2: (0.2) vielä oppia (0.2) minulla en tiedä hyvä k-p-t (.) ah sääntö

H: A::h

O2: tarvitsee itse kun katso (.) mutta kun opettaja sanoo >tämä tämä tämä< pieniä asioita (0.1) minulla on kaikki hyllyllä

Opiskelija määrittelee esimerkissä (26) kielitaidon kielioppisääntöjen osaamisen kautta. Opiskelija haluaisi osata astevaihtelusäännöt (ks. VISK § 41). Haastateltavan mielestä se on hyvän kielitaidon tae. Näitä sääntöjä voi olla vaikea opiskella aivan itsenäisesti, mutta opettajan avustuksella asiat ehkä jäävät paremmin mieleen.

Hyvä kielitaito koetaan tarpeelliseksi, jotta voi ymmärtää, mitä ympärillä tapahtuu ja voi olla hyödyksi muille ihmisille.

(27)

O2: tärkeä asia kun opiskelen suomen kieltä

O2: (0.8) voin ymmärtää kaikki joka tapahtuu (.) ja tietää tosi hyvin mitä tapahtui maassa (.) katsoa televisiota ja ymmärrää kaikki

H: Ymmärrätkö [kaikki?

O2: ei, ei, haluan, haluan] (.) haluan tietää, mitä tapahtui (.) ympyrä (--) ja haluan **olen hyödyllinen ihmisiä** >minä haluan< **jos minä puhun hyvä minä voin auttaa ihmisiä** (.) se on tärkeää täällä minun asia elämässä

Kyseinen haastateltava (ks. esimerkki 27) haluaa todella oppia suomen kieltä, koska hän haluaa osallistua yhteiskunnan toimintaan kieliyhteisön täysivaltaisena jäsenenä ja ymmärtää, mitä ympäröivässä maailmassa tapahtuu. Luokkahuone ei olekaan ainoa ympäristö, missä kieltä voi oppia, vaan myös esimerkiksi television katsominen vapaa-ajalla antaa mahdollisuuden oppia kieltä ja toimia hyvänä oppimisympäristönä. (ks. Aalto & Mustonen 2009: 402–423.)

Kolme opiskelijaa korosti virheiden pelon estävän tai rajoittavan puhumista koulun ulkopuolella. Heille koulussa muiden opiskelijoiden kanssa puhuminen oli helpompaa kuin koulun ulkopuolella puhuminen vieraiden ihmisten kanssa. Kielioppivirheiden pelko rajoitti selkeästi heidän elämäänsä.

(28)

O2: tosi paljon virheitä (.) kielioppi

H: Se ei haittaa, vaikka on virheitä. Pitää vaan silti puhua.

O2: N::n

(29)

H: Miksi pelkää virheitä?

O2: minä ajattelen mutta pelkään myös, kotimaassani ihmisiä nauravat jos puhun huono

H: A::h. Suomessa kukaan ei naura.

O2: joo mä tykkään ystävällinen (.) virheitä ok

Kielioppivirheiden pelko rajoittaa vapaa-ajalla tapahtuvaa keskustelua, koska opiskelijoilla on kielen oikeellisuuden vuoksi suorituspainetta. Pelkkä kielelle altistuminen ei yksinään riitä viemään kielitaitoa riittävästi eteenpäin, vaan kieltä täytyy koko ajan työstää (van Lier 1996). Koulutuksessa opiskelijat saavat tukea puhumiseensa opettajalta ja kotoutumiskoulutuksen muilta opiskelijoilta, mutta vapaa-ajalla pitäisi tulla toimeen aivan itsenäisesti. Osalla haastateltavista oli selkeästi

negatiivinen käsitys (ks. esimerkit 28, 29 ja 30) omasta kielitaidostaan, ja se rajoitti heidän puhumistaan vieraisissa koulutuksen ulkopuolisissa tilanteissa.

Vapaa-ajalla tapahtuvat virallisetkin käynnit tuottivat selkeästi puhumisen ongelmia, sillä opiskelijat eivät luottaneet omaan osaamiseensa. Esimerkiksi lääkärissä käynti oli tällainen tilanne.

(30)

H: Jos menet lääkärin luo terveystakeskukseen, asioitko suomeksi.

O5: ä::ä minä en meni mutta minä puhun vähän koska >minä en tykkää kun< ä::ä kun minä en tiedä hyvin >minä en tykkää puhua< koska puhun huono (.) minä en ymmärrä >koska minun kieli on prr < minä I feel better when I don't speak hyvin good

H: Aah. Miksi?

O5: mä en tiedä

H: Puhumalla se tulee paremmaksi, kun puhuu ja puhuu vaan. Entäs, kun olet taukoajalla tuolla muiden kanssa, niin puhutteko te siellä suomea.

O5: joo joo

H: Entä ruokalassa?

O5: joo se on normaalia mutta pankissa on paljon (.) tietää ja kaksi kieli hyvin

H: Suomessa aika hyvin [osataan

O5: koska suomen kieli] vaikea

Lääkärissä käynti ja pankissa asiointi kuuluvat niihin virallisiin tilanteisiin, jotka aiheuttavat ymmärtämisen ongelmia ja sen vuoksi rajoittavat suomeksi puhumista. Esimerkin (30) nainen on oman alansa asiantuntija, mutta suomen kieli tuottaa vielä hankaluuksia, koska sanastoa ei ole riittävästi. Oppilaitoksen taukotiloissa opiskelija puhuu muiden opiskelijoiden kanssa suomea, mutta ei luota vielä omaan osaamiseensa riittävästi ja mielellään vaihtaa hankalissa tilanteissa englannin kielelle.

5.3.2 Paras tapa oppia suomea

Opiskelijat kokivat koulun tarjoaman opetuksen aikaiset kontaktit opettajaan ja muihin opiskelijoihin olevan paras tapa oppia kieltä ainakin kielen opiskelun alkuvaiheessa, mutta vähäistenkin kontaktien tärkeyttä korostettiin.

(31)

H: Miten opit parhaiten suomea?

O5: Ajattelen, että koulussa opin parhaiten, koska kotona paljon muita töitä (.) koulussa puhuu paljon (.) opettaja voi korjata minua kun olen koulussa työssä en puhu paljo

Koulussa opiskelijat saavat toisistaan tukea oppimiseensa. Kotona sen sijaan on paljon muita töitä, ja opiskelu ei ole siellä yhtä aktiivista kuin koulussa, jossa opettaja voi korjata väärät vastaukset ja kannustaa opiskelemaan ahkerasti. Työ ei samalla tavalla tarjoa puhumisen mahdollisuuksia.

Kotoutumiskoulutuksen opiskelijat selkeästi haluat keskustella samassa koulutuksessa olevien opiskelijoiden kanssa. Se koetaan helpoksi tavaksi ylläpitää keskustelua, kun itsekin ymmärtää, mitä toinen sanoo (ks. esimerkki 32.)

(32)

O3: I think the best way is **in the class when you have other people also speaking** >because if you are alone at home<(.), it's just you, maybe (----) are lazy sometimes but when you have ä::ä ä::ä **kurssikaveri speak who keskustelen** ja minä puhun (0.6) **mä ymmärrän.**

(33)

O4: >The best way is to have courses and contact with people<

H: okei

O4: j::e

O4: the Finnish people because sometimes they speak puhekieli [joo] and you have to know puhekieli >if you don't understand puhekieli you can't contact with them<

Kontaktit kotoutumiskoulutuksen ulkopuolisten kanssa koettiin tärkeäksi kielen oppimisen muodoksi, vaikka puhekielen ymmärtäminen tuottaakin hankaluuksia, (ks. esimerkit 33 ja 34.) Puhekielen oppimisen tärkeys korostui. Jos et ymmärrä, mitä luokan ulkopuolella puhutaan, on todella vaikea kommunikoida kenenkään kanssa.

Opiskelijat korostavat opettajajohtoisen luokkaopetuksen tärkeyttä yhdistettynä erilaisiin aktiviteetteihin. Koulussa opiskellaan ensin kielioppi ja kielen perusasiat ja sen jälkeen opiskelija voikin vahvistaa osaamistaan luokkahuoneen ulkopuolella esimerkiksi työharjoittelussa.

(34)

O6: ensimmäinen (.) koulussa luokassa opiskellaan ä::ä ä::ä #grammer#, #sanoja#, #verbejä# ja sitten ä::ä >menee työpaikka< mix-systeemi on tosi hyvä koska ongelma on kun on luokassa ja koulussa mietit että ymmärrät hyvin suomen kieli >mutta kun menee töissä (.) siellä on uusi kieli (.) puhekieli ja (.) uudet sanat

H: Sitten siellä on vielä murre, joku murrekin vielä.

O6: mix tosi hyvä minulle esimerkiksi jos (.) on 10 kuukautta, viisi koulussa ja viisi työpaikassa tai viikolla kaksi päivää työpaikassa ja kolme luokassa

Tämän haastateltavan mielestä yhdistelmäsystemi on hyvä asia, (ks. esimerkki 34.) Haastateltava teki kaksi erilaista yhdistelmäehdotusta, joista ensimmäinen sopii kielikoulutuksen alkuvaiheeseen, kun opiskellaan suomen kielen perusasioita ja jälkimmäinen soveltuu opiskelijalle, joka jo hallitsee kielen perusasiat.

Opiskelija korosti työelämässä eteen tulevan puhekielen tuomaa haastetta, (esimerkki 34). Nopeassa keskustelutilanteessa on todella vaikeaa ymmärtää, mitä vastapuoli sanoo ja kielenoppija ei ehkä osaa vastata suomeksi mielestään tarpeeksi nopeasti ja vaihtaa kielen englanniksi. Vaihtoehtoisesti hän ei ehkä osaa ollenkaan ottaa kielen tarjoumaa vastaan, vaan on täysin tietämätön, mitä siinä hetkessä tapahtui.

6 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimuksen tarkoitus oli tutkia korkeasti koulutettujen maahanmuuttajaopiskelijoiden kokemuksia ja käsityksiä suomen kielen oppimisesta kotoutumiskoulutuksessa. Tutkimuksessa korostuivat erityisesti haastateltujen kotoutumiskoulutuksessa opiskelevien opiskelijoiden kokemukset formaaleista kielenoppimisympäristöistä. He kokivat oppivansa suomen kieltä luokkahuonetilanteissa parhaiten, koska oppitunneilla annetaan valmiita kielenoppimiseen liittyviä sääntöjä ja malleja sekä oppimista tuetaan koko ajan. Opettaja tai toiset opiskelijat antavat tukensa oppimiselle. Tutkimustulokseni tukevat Sahradyanin (2015) saamia tuloksia, jonka mukaan formaalilla oppimisella on tärkeä rooli maahanmuuttajien kielitaidon kehittämisessä.

Käytännön kielitaitoa saatetaan oppia myös kotoutumiskoulutuksen formaalien kielenoppituntien sisällä, sillä Suomen Punainen Risti oli pitänyt puhekielen kurssin. Opiskelijat kokivat, että puhekieli on erittäin tärkeä osa suomen kieltä varsinkin asuttaessa luokasta ulos, sillä kaikki puhuminen tapahtuu aivan uuden kielen, puhekielen, avulla. Puhekielen tuntien lisäksi haastateltavat korostivat, että suomen käytännön kielitaitoa opitaan myös oppituntien aikana käytävissä keskusteluissa ja pelitilanteissa. Erityisesti nämä tilanteet tarjoavat opiskelijoille tilaisuuksia oppia asioita, joita tarvitaan kaikkialla, missä suomen kieltä puhutaan, käytännön kielitaitoa. Sitä tarvitaan myös työelämässä, sillä hyvä kielitaito, puhekielen ollessa osa sitä, mahdollistaa pääsyn työelämään (Tarnanen & Pöyhönen 2011: 139).

Yksi haastateltavista oli työharjoittelujaksolla vanhainkodissa ja koki työn melko haastavaksi, kun ei oikein saanut juurikaan tehdä mitään eikä puhua, vain katsella. Työharjoittelujakso kestää yleensä 4 viikkoa. Se on pitkä aika olla puhumatta eikä tue opiskelijan kielitaidon kehittymistä, jos kukaan ei puhu hänelle jakson aikana. Kielitaito ja erityisesti puhumisen osa-alue kehittyy vain käyttämällä kieltä aktiivisesti. Suni (2010: 55) toteaa, että Suomeen työhön tulevat maahanmuuttajat oppivat kieltä työpaikan erilaisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa. Tämän tutkimuksen osalta voi todeta, että sosiaalisia vuorovaikutustilanteita ei työpaikoilla ollut riittävästi eikä kielitaito ei myöskään paljon kehittynyt jaksojen aikana. Ammattisanastoa ei

karttunut riittävästi, kun työharjoittelija sai vain harvoin tilaisuuden puhua muiden työntekijöiden ja asiakkaiden kanssa. Toisaalta myös työharjoittelussa olevan opiskelijan on velvollisuus tarttua aktiivisesti erilaisiin kielellisiin tarjoumiin ja kehittää omaa kielitaitoaan myös työharjoittelupaikalla aivan, kuten kielikoulutuksessakin (Partanen 2013: 72). Tässä tutkimuksessa työpaikan käyttökieleksi osoittautui suomen kielen puhekieli, jonka osaaminen ja ymmärtäminen koettiin erittäin tärkeäksi. Jos ei ymmärrä, mitä toinen sanoo, ei osaa toimia asianmukaisesti eikä vastata kysymyksiin eikä liioin toimia annetun ohjeen mukaan. Suomen kielen lisäksi apukielenä käytettiin ainakin osittain englantia.

Osa opiskelijoista oli aktiivisia myös koulun ulkopuolella. Yhdellä haasteltavista oli suomalaisia ystäviä, jotka auttoivat suomen kielen oppimisessa. Kyseinen opiskelija osasi tarttua ympäristön tarjoamiin oppimismahdollisuuksiin myös osa-aikatyössä, jossa hän saa työkaverin ja joskus myös esihenkilön kanssa puhua suomea. Yhdellä haastateltavalla oli monia vapaa-ajan aktiviteetteja, jotka hän koki hyödylliseksi suomen kielen oppimisen kannalta.

Opiskelijoilla oli erilaisia käsityksiä omasta osaamisestaan. Ainoastaan yksi opiskelija oli kielen oppimisen kanssa jo niin pitkällä, että luotti jo omaan osaamiseensa ja uskalsi hakea uuteen koulutukseen. Vaikka omat käsitykset omasta oppimisesta ja osaamisesta olivat kovin erilaisia (ks. Bjork ym. 2013), eivätkä kaikki varsinaisesti panostaneet ainakaan vapaa-ajalla, oli heillä silti kuitenkin positiivinen asenne oppimista kohtaan. Tosin eräskin opiskelija saattoi huomaamattaan saada tarjoumia itselleenkin, kun auttoi omaa lastaan opiskelussa, katsoi suomeksi tekstitettyjä filmejä, vaikka puhuminen suomen kielellä jäi vapaa-ajalla vähemmälle.

Hyvä kielitaito tarkoitti opiskelijoille kielen hyvää osaamista kaikilla kielitaidon osa-alueilla. Tosin puhuminen koettiin erittäin tärkeäksi taidoksi, jota pitäisi osata hyvin. Osa pitää kirjoittamisesta ja osalle se tuottaa tuskaa, mutta taito koettiin silti erittäin tärkeäksi osaksi kielenoppimista. Näitä osa-alueita pitäisi aktivoida tasapuolisesti ja tuoda oppitunneille lisää aktivoivia harjoituksia esimerkiksi erilaisten pelien muodossa.

Tutkimukseni tulos tukee Sahradyanin (2015: 3) tutkimustulosta formaalin oppimisympäristön osalta. Informaalit sekä non-formaalit kielenoppimisympäristöt tukevat myös kielen oppimista. Kaikissa ympäristöissä voi oppia suomea, jos osaa tarttua oikea-aikaisesti tarjontaan. Osa haastattelemistani opiskelijoista korosti kuitenkin iän merkitystä oppimisen esteenä tai ainakin hidasteena. Mitä vanhempi opiskelija, sitä haastavampaa opiskelu on. (esim. Sahradyanin 2015: 3.)

Opiskelijat olivat osallistuneet erilaisiin oppimistilanteisiin ja heidän kokemuksensa erosivat toisistaan. Kokemuksien taustalla vaikuttavat jokaisen opiskelijan omat erilaiset käsitykset ja näkemykset oppimisesta (Aro 2009: 13). Opiskelijan aikaisempi opettajajohtoinen koulutustausta saattaa vaikuttaa omaan käsitykseen siitä, miten hän oppi kieltä. Lisäksi formaalisen kielikäsityksen omaava opiskelija miettii usein

muiden käsityksiä hänen kielitaidostaan ja usein nämä käsitykset ovat negatiivisvyytteisiä. (Scotson 2020: 76.)

Oma tutkimukseni tukee Scotsonin (2020: 76) tutkimustuloksia, jotka antavat viitteitä siitä, että opiskelijan vuorovaikutusta luokan ulkopuolella informaaleissa tilanteissa häiritsee ei-ymmärretyksi tulemisen pelko. Scotson (2020: 75–76) toteaaakin, että kielen oppimisen tavoitteet on asetettu niin korkealle, että se estää suomen kielen opiskelijaa osallistumasta keskusteluun, jos hänellä on epäselvää, sanooko hän asioita oikein. Scotsonin mukaan korkeat tavoitteet ovat yhteydessä suorituspaineesiin ja täydellisyysden tavoitteluun. Ne osaltaan estävät halua keskustella koulutuksen ulkopuolella suomen kielellä.

Omassa tutkimuksessani kaikki opiskelijat ovat aikuisia eri puolilla maailmaa Suomeen eri syistä saapuneita korkeasti koulutettuja henkilöitä, joiden taustalla kielen oppimiseen vaikuttaa varmasti ennen Suomeen tuloakin saatu opettajajohtoinen ja luokkakakeskeinen opetus. Se osaltaan saattaa vaikuttaa siihen, että virheiden pelko estää puhumasta vieraiden ihmisten kanssa. Tutkimukseni vahvisti sitä käsitystä, että osa opiskelijoista vaatii itseltään täydellistä kielen osaamista ennen kuin he uskaltavat puhua avoimesti luokan ulkopuolella.

Työharjoittelujaksolla tutkimukseeni osallistujat kokivat jäävänsä vaille puhe-kumppania. Työyhteisön tulisikin tukea ja kannustaa maahanmuuttajaa käyttämään suomen kieltä työharjoittelujaksolla, jotta kieli kehittyisi (Partanen 2013: 72). Työharjoittelujaksoille pitäisikin kehittää jotain aktiviteetteja, jotka lisääisivät työnantajan halukkuutta ottaa maahanmuuttaja mukaan työpaikan todelliseen arkeen ja arkisiin keskustelutilanteisiin. Jos maahanmuuttajia tuettaisiin enemmän erilaisissa työpaikan viestintätilanteissa, he voisivat oppia suomea myös töissä. Työtä on paljon ja ikuinen kiire vaivaa, tukea puhumiseen ei saa, joten maahanmuuttaja saattaa olla suurimman osan työharjoitteluajastaan puhumatta. Toisaalta maahanmuuttajan pitäisi itse olla aktiivinen osapuoli, jotta kielitaito harjoittelun aikana kehittyisi.

Tutkimukseni on kuvaus opiskelijoiden tämänhetkisestä tilanteesta. Jossain toisessa tilanteessa tutkimustulokset saattaisivat olla toisenlaisia. Kuitenkin tämän tutkimuksen tuloksien perusteella olisi hyvä kehittää kotoutumiskoulutusta niin, että sen aikana ja jälkeen pärjäisi hyvin arkielämän tilanteissa eli korostettaisiin puhekielen merkityksellisyyttä unohtamatta kuitenkin kirjakiellellä kirjoittamista.

Kotoutumiskoulutuksen alusta alkaen pitäisi painottaa puhumisen tärkeyttä, sillä se aktivoisi opiskelijoita pärjäämään koulun ulkopuolella normaaleissa elämäntilanteissa. Tunneilla opiskelijat ovat koko ajan vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, he oppivat käyttämään kieltä. Kotoutumiskoulutuksessa opettaja antaa opiskelijoille kielellisiä esimerkkejä, jotka toimivat samalla kielellisinä tarjoumia, joihin opiskelijoilla on mahdollisuus tarttua. Koska kieltä opitaan myös vapaa-ajalla, opiskelijoita pitää kannustaa osallistumaan mahdollisimman paljon myös koulutuksen ulkopuoliseen toimintaan. Ystävystymällä suomalaisien kanssa ulkomaalainen oppii samalla

suomen kieltä (informaalia oppimista). Vapaaehtois- tai vaikkapa osa-aikatyössä opiskelija oppii non-formaalin ympäristön kautta käyttämään kieltä erilaisissa arkielämän tilanteissa.

Tutkimustuloksista voi päätellä, että korkeasti koulutetut maahanmuuttajat kaipaavat lisätukea erityisesti suomen puhekielen oppimiseen. Kotoutumiskoulutus voikin tarjota korkeasti koulutetuille maahanmuuttajille mahdollisuuden suorittaa puhekielen kurssi. Ennen työharjoittelujaksoa suoritettu kurssi kehittäisi puhekielen ymmärtämisen ja puhumisen taitoja. Korkeasti koulutetuille maahanmuuttajille voisi tarjota työharjoittelua tukevan yksilöllistetyn oman ammattialan kielikurssin asiantuntijuutta kehittämään. Työpaikkaohjaajille pitäisi tarjota lisäohjausta, jotta maahanmuuttajat saisivat puhumisen tukea työharjoittelujaksoilla. Sähköinen työharjoittelupäiväkirja, sanastovihkonen, jalkautuva kielituki sekä laadukas kolmikanta-arviointi tukisivat myös osaltaan kielen oppimisen kokonaisuutta työharjoittelujaksolla. Lisäksi opiskelijoille pitäisi tarjota enemmän verkostoitumismahdollisuuksia. Esimerkkeinä voisi mainita vanhusten ulkoiluttaminen ja Ryhdy ystäväksi yksinäiselle -teemat, joiden myötä varmasti myös puhekieli ja eri murteet tulisivat tutuiksi. Selkosuomiset luku-, taide- ja neulepiirit ja kirjaston kielikerhot antaisivat korkeasti koulutetuille maahanmuuttajille tarvittavaa lisäsanastoa ja mahdollisuutta keskusteluun. Lisäksi erilaiset liikuntakerhot voisivat aktivoida heitä ystäväystymään joko toisten maahanmuuttajien tai suomalaisten kanssa.

Edellä mainittuja aktiviteetteja voisi hyödyntää kotoutumiskoulutuksen kehittämistä ajatellen koskemaan kaikkia opiskelijoita, mutta erityisesti korkeasti koulutettuja, joiden tavoitteena on päästä mahdollisimman nopeasti oman alansa asiantuntijoihin. Hyviä ja helposti toteutettavia kielen kehittämisideoita on paljon, mutta kaikki on kiinni opiskelijan omasta mielenkiinnosta ja aktiivisuudesta. Kieli ei kehity, jollei sitä koko ajan työstä eteenpäin (van Lier 2013).

Jatkotutkimusaiheina haluaisin tutkia korkeasti koulutettuja, jotka ovat jo saaneet luotua hyvän verkoston. Miten se onnistui? Kuinka paljon siihen vaikutti opiskelijoiden oma aktiivisuus, vai oliko osa verkostoista ulkopuolelta tarjottuja mahdollisuuksia, joihin he jostain syystä osasivat tarttua. Tarkastelisin myös, miten näitä omia verkostoja voisi hyödyntää esimerkiksi työnhaussa.

LÄHTEET

- Aalto, Eija, Mustonen, Sanna & Tukia, Kaisa 2009: Funktionaalisuus toisen kielen opetuksen lähtökohdanna. – *Virittäjä* 13 (3) s. 402–423.
- Alanen, Riikka 2000: Vygotsky, van Lier ja kielenoppiminen: sosiokulttuurinen viitekehys kielellisen tietoisuuden ja vieraan kielen oppimisen tutkimuksessa – Paula, Kalaja & Lea, Nieminen (toim.), *Kielikoulussa – kieli koulussa*. – *AFinLAN vuosikirja 2000*. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 58 (1) s. 95–120. Jyväskylä: AFinLA.
- 2002: Lev Vygotski - kieli ja ajattelu ihmisen kehityksessä – H. Dufva & M. Lähteenmäki (toim.), *Kielentutkimuksen klassikoita*. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä (4) s. 201–234. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus. 18.9.2022
- Arajärvi, Pentti 2009: Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. *Sisäasianministeriön julkaisu* (2). Helsinki: Sisäasianministeriö. 2.3.2023
- Aro, Mari 2009: *Speakers and doers: polyphony and agency in children's beliefs about language learning*. Väitöskirja. Soveltava kielitiede. Jyväskylä studies in humanities 116 Jyväskylän yliopisto 13.10.2022
- 2015: Authority versus Experience: Dialogues on learner beliefs – Paula, Kalaja, Ana Maria F. Barcelos, Mari Aro & Maria Ruohotie-Lyhty (toim.), *Beliefs, Agency and Identity in Foreign Language Learning and Teaching* s. 27–47. Pro Quest EBook Centrala.
- Barcelos, Ana, 2015: Unveiling the relationship between language learning beliefs, emotions, and identities. – *Studies in Second Language Learning and Teaching* 5 (2) s. 301–325.
- Bjork, Robert, Dunlosky, John & Komeli, Nate 2013: Self-regulated learning: Beliefs, techniques, and illusions. – *Annual Review of Psychology* 64 s. 417–444.
- Daif-Allah, Ayman Sabry 2012: Beliefs about Foreign Language Learning and Their Relationship to Gender. – *English Language Teaching* 5 (10) s. 20–33. 14.1.2023.
- Eskola, Jari, Lätti, Johanna & Vastamäki Jaana 2018: Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. – Raine Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalle* s. 27–51. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Euroopan komissio 2007: Lifelong Learning Programme. <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/in-fographics/lifelonglearning/>
- Forsander, Annika 2013: Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään. – Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.), *Muuttajat: 25 kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta* s. 220–244. Helsinki: Gaudeamus.
- Frijda, Nico & Mesquita, Batja 2000: Beliefs through emotions – Nico, Fridja, Antony, Manstead & Sacha Bem (toim.), *How Feelings Influence Thoughts* s. 45–77. Cambridge University Press.
- Gerstler, Susanne, Aho, Hanna & Willberg, Hanna 2017: *No niin! 1 Suomea aikuisille*. Helsinki: Finn Lectura.
- Gibson, James 1979: *The Ecological Approach to Visual Perception*. <https://www-taylorfrancis-com.ezproxy.jyu.fi/books/mono/10.4324/9781315740218/ecological-approach-visual-perception-james-gibson> s. 119–135. New York : Psychology Press. 27.2.2023
- Gronskyte, Auguste 2020: *Kieliympäristön vaikutus sanaston laajuuteen*. Pro gradu -tutkielma. Kielen ja käännöstieteiden laitos. Turun yliopisto.
- Integra 2022: <https://movi.jyu.fi/fi/kehittamisty/integra> 29.10.2022
- Jäppinen, Tuula 2010: Suomi (S2) korkeakoulutettujen työssä – Millainen kielitaito riittää? (toim.), – Mikel, Garant & Mirja, Kinnunen Jyväskylä: *AFinLA-teema* (2) Soveltavan kielitieteen tutkimuksia s. 4–16. 26.3.2023
- Kastari, Mervi 2019: Aikuisten S2-oppijoiden kielenoppimisen kokemuksia selkomukautetun kaunokirjallisuuden parissa. Jyväskylän yliopisto. – *Puhe ja kieli* 39 (4) s. 345–365.
- Kokkonen, Lotta, Pöyhönen, Sari, Reiman, Niina & Lehtonen, Tuija 2019: Sosiaaliset verkostot ja kielenoppiminen: kohti uutta ajattelua kotoutumiskoulutuksesta – Villiina Kazi, Anne Alitolppa-Niitamo & Antti Kaihovaara (toim.), *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita*

- kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut. s. 91–102. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162005>
- Lantolf, James & Thorne, Steven. L. 2007: Sociocultural Theory and Second Language – Bill van Patten & Jessica Williams (toim.), *Second Language Acquisition* s. 201–224. Lawrence Erlbaum Associates.
- Livingstone, D.W. 2001: Adults' Informal Learning: Definitions, Findings, Gaps and Future Research. Centre for the study of education and work. Department of Sociology and Equity Studies in Education. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED452390.pdf> s. 1–42. 2.10.2022
- Mesquita, Batja 2000: Beliefs through emotions. – Nico H. Frijda & Batja Mesquita (toim.), *Emotions and Beliefs – How feeling Influence Thoughts* s. 45–77. Cambridge University Press.
- Minkkinen, Eila 2012: Oppiiko ulkomaalainen harjoittelija työyhteisössä suomen kieltä? – *Kieli, koulutus ja yhteiskunta: Kielikoulutuspolitiikan verkoston verkkolehti*. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201305211729> s. 1–4. 1.3.2023
- OPH = Opetushallitus 2022: Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2022: 1a <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kotoutumiskoulutuksen-opetussuunnitelman-perusteet-2022> 27.10.2022
- Partanen, Maiju 2013: Suomen kielen oppimisen mahdollisuudet ja työ- yhteisön tuki puhdistuspalvelualalla: afrikkalaisten maahanmuuttajien käsityksiä ja kokemuksia. – Keisanen T., E. Kärkkäinen, M. Rauniomaa, P. Siitonen & M. Siromaa (toim.), *Osallistumisen multimodaaliset diskurssit. Multimodal discourses of participation*. – *AFinLAN vuosikirja*. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 71 (1). Jyväskylä. s. 55–76.
- Patton, Michael 2002: *Qualitative research and evaluation*. 3. Edition. Sage Publications International Educational Publisher Thousand Oaks. London.
- Ruusuvuori, Johanna, Nikander Pirjo & Hyvärinen Matti 2010: Haastattelun analyysinvaiheet. – Johanna Ruusuvuori ja Pirjo Nikander (toim.), *Haastattelun analyysi* s. 9–36. Tampere: Vastapaino
- Sahradyan, Sonya. 2015: Miten maahanmuuttajat oppivat suomea formaalin, informaalin ja non-formaalin oppimisen kautta? – *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 6 (4) <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/46816>
- Scotson, Mia 2020: Korkeakoulutetut kotoutujat suomen kielen käyttäjinä. Toimijuus, tunteet ja käsitykset. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/71523>
- Strömmer, Maiju 2017: Mahdollisuuksien rajoissa – Neksusanalyysi suomen kielen oppimisesta siivoustyössä. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/561131>
- Suomen Punainen Risti 2023: Maahanmuuttajien tueksi. <https://www.punainenristi.fi/> 20.5.2023
- Suni, Minna 2010: Työssä opittua. Työntekijän näkökulma ammatilliseen kielitaitoonsa. – Mikel Garant & Mirja Kinnunen (toim.), *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* (2). 45–58. <http://ojs.tsv.fi/index.php/afinla/article/viewFile/3875/3657>
- Tarnanen, Mirja & Pöyhönen, Sari 2011: Maahanmuuttajien suomen kielen taidon riittävyys ja työllistymisen mahdollisuudet. – *Puhe ja kieli*, 31 (4) 139–152 <https://journal.fi/pk/article/view/4750/4468> 6.11.2022
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomainen, Satu 2015: *Recognition and Student Perceptions of Non-formal and Informal Learning of English for Specific Purposes in a University Context*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Valvira 2022: Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. *Kielitaito* – <https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/ammattioikeudet/kielitaito> 5.11.2022
- van Lier 1996: *Interaction in the Language Curriculum: Awareness, Autonomy and Authenticity*. London: Longman.
- 2007: *Action-based Teaching, Autonomy, and Identity*. *International Journal of Innovation in Language Learning and Teaching*. Routledge Taylor and Francis Group.
- 2013: *Interaction in the language curriculum: awareness, autonomy and authenticity*. London: Longman.
- VISK 2008: § 41–44 Mitä astevaihtelu on? *Astevaihtelun tyypit*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2008.
- Vygotsky 1987: Thinking and speech – The Collected Works of L.S. Vygotsky (1) – *Problems of General Psychology* (toim.), Robert, W. Rieber & Aaron, S. Carton. New York: Pletum Press.

Werquin, P. 2008: Recognition of non-formal and informal learning in OECD countries: A very good idea in jeopardy? – *Lifelong Learning in Europe* (3) s. 142–149.

-----2010: *Recognising Non-Formal and Informal Learning Outcomes, Policies, and Practices*. Paris: OECD Publishing. http://www.eucen.eu/sites/default/files/OECD_RNFIFL2010_Werquin.pdf 16.10.2022

LIITTEET

LIITE 1

Teemahaastattelukysymykset

Taustakysymykset

1. Kerro hieman itsestäsi.
2. Mikä on koulutuksesi omassa kotimaassasi?

Luokkaopetus

1. Haluaisitko vähän kertoa, miten opitte kotoutumiskoulutuksessa suomea?
2. Kertoisitko jostain tilanteesta, missä koit todella oppivasi suomea?
3. Haluaisitko kertoa, miten parhaiten opit suomen kieltä? Miksi juuri kyseinen tapa on sinulle paras tapa oppia kieltä?
4. Mitä mieltä olet oppikirjasta tai tunneilla tehtävistä keskusteluharjoituksista?
5. Miten koet oppivasi suomea niiden avulla?
6. Mitä muita aktiviteetteja teillä on tunneilla? Haluaisitko kertoa lisää asiasta?
7. Millaisia kokemuksia sinulla on suomen kielen oppimisesta?
8. Millainen sinun mielestäsi on hyvä kielitaito?
9. Mitä kaikkea hyvään kielitaitoon kuuluu?
10. Mitä koet tärkeäksi asiaksi, kun opiskelet kieltä?
11. Mikä sinun mielestäsi uuden kielen oppimisessa on helppoa, entä vaikeaa?

Vapaa-ajan tilanteet

1. Mitä teet vapaa-ajallasi? Harrastuksesi?
2. Millaisia tekstejä luet?
3. Millä kielellä luet mieluiten ja miksi?
4. Kuvaile asiointitilanteita Kelassa, kaupassa, käynnit lääkärin luona tai sosiaalitoimistossa?
5. Kuvailisitko näitä vapaa-ajan suomen kielen käyttötilanteita tarkemmin?
6. Onko kielitaitosi jo näissä tilanteissa riittävä ja pärjät ilman tulkkia? Jos ei ole, mikä on oma käsityksesi, mikä siihen vaikuttaa?
7. Millaisissa tilanteissa käytät suomen kieltä vapaa-aikanasi?
8. Koetko, että opit kieltä hyvin myös vapaa-ajallasi?
9. Mikä vaikuttaa siihen, mitä kieltä käytät eri tilanteissa?

Non-formaalit tilanteet

1. Missä olit työssäoppimassa?
2. Miksi valitsit juuri kyseisen paikan?
3. Miten sait itsellesi työssäoppimispaikan/työharjoittelupaikan? Haitko sen itse vai auttoiko ohjaaja?
4. Millaista työtä teit työssäoppimispaikalla?

5. Vastasiko työ sinun substanssiosaamistasi (=ala, jota olet opiskellut kotimaassasi ja sinulla on siitä vahva osaaminen)?
6. Kuvaile kielenkäyttötilanteita työssäoppimisjaksollasi! = Missä tilanteissa sait puhua suomea?
7. Millaisiin asiakirjoihin tutustuit työharjoittelujaksolla?
8. Oliko suomen kieli työkielesi työssäoppimispaikalla?
9. Millä kielitaitotasolla arvoisit olevasi nyt?
10. Mikä on käsityksesi kaiken kaikkiaan kielitaitosi kehittymisestä kotoutumiskoulutuksen ja työssäoppimisjakson aikana?
11. Mikä kokemus suomen kielen oppimisesta on kaikista parhain? Kuvaile sitä tarkemmin.
12. Haluaisitko kertoa vielä lisätä jotain, mitä en osannut kysyä?

LIITE 2

Lähde: Haastattelun analyysi

Litterointimerkit

Päällekkäisyydet ja tauot

- [päällekkäispuhunnan alku
-] päällekkäispuhunnan loppu
- = kaksi eri puhunnosta liittyvät toisiinsa tauotta
- (.) mikrotauo; 0,2 tai vähemmän
- (0.4) mikro taukoa pitempi tauo; pituus sekunnin kymmenesosina

Puhenopeus ja äänenvoimakkuus

- >nopeasti< nopeutettu jakso
- <hitaasti> hidastettu jakso
- e::i äänteen venytys

Nauru ja äänensävy

- £joo£ hymyillen sanottu sana tai jakso
- #joo# nariseva ääni

Muuta

- (sitten) sulkeiden sisällä epäselvästi kuultu jakso tai puhuja
- (--)
- (---) pitempi jakso, josta ei ole saatu selvää
- (()) kaksoissulkeiden sisällä litteroijan kommentteja ja selityksiä tilanteesta